

Theoretical Model of Definite Biological Celibacy of Young People

Alireza Barooti Shahoochki 

M.A. in Counseling, Islamic Education
University, Qom, Iran.

Massoud Nooralizadeh Miyanji *

Assistant Professor, Department of Psychology,
Shahed University, Tehran, Iran

Accepted: 8/2/2026

Extended Abstract:

1. Introduction

Marriage, as a fundamental social institution, regulates not only emotional and sexual needs but also economic and cultural relations. However, in recent decades, transformations resulting from industrialization, individualism, educational advancement, female employment, and the shift in traditional values have led to an increase in definitive singlehood (never-married status) and a decrease in the desire for marriage among the youth. In Iran, statistics indicate a significant rise in definitive singlehood between 1996 and 2016, which has brought about consequences such as population aging, declining birth rates, and an increase in psychological and social problems. Research has identified various factors as influential in this trend, including economic hardships, perfectionism, the role of parents, materialistic attitudes, gender ambivalence, and social mistrust. Global studies have also emphasized the impact of education, divorce rates, individualism, and satisfaction with independence in singlehood. In recent years, singlehood has come to be recognized as an established and strategic lifestyle, particularly among women. A decrease in trust in the institution of marriage and the prioritization of personal goals are reasons for the continuation of this trend. Despite extensive research, the lack of an interdisciplinary theoretical model that comprehensively delineates psychological and structural factors is evident. The present study, with an integrated approach, aims to present a paradigmatic model to explain the causes, contexts, and consequences of youthful biological singlehood and to propose policy solutions for strengthening marriage selection.

Revised: 1/2/2026

Received: 31/7/2025

ISSN: 2345-6051

eISSN: 2476-6178

* Corresponding Author: mnour@Shahed.ac.ir

How to Cite: Barooti Shahoochki, A., Nooralizadeh Miyanji, M. (2027). Theoretical Model of Definite Biological Celibacy of Young People, *Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 17(68), 125-158. DOI: 10.22054/qccpc.2026.89633.3555

2. Literature Review

The literature review of the present study indicates that the phenomenon of definitive singlehood among the youth has increasingly garnered the attention of both domestic and international researchers in recent decades. International studies, such as those by Ferguson (2000), Garino (1992), and Klik (2018), have highlighted the role of factors such as parental marital patterns, educational attainment, individualism, and rising divorce rates in diminishing the propensity for marriage. More contemporary findings (2024–2025) show that satisfaction with individual autonomy, women’s career developments, and shifts in cultural values have led to the weakening of marriage’s status. In Iran, studies such as those by Moravet and Dehghan (2020) [1399 SH], Mahdavi et al. (2016) [1395 SH], and Khandan and Seyedan (2018) [1397 SH] have discussed the impact of economic conditions, weakness in social ties, cultural pressure, and the changing attitudes of young people toward marital commitment. However, a review of the literature suggests a lack of a comprehensive, interdisciplinary approach that integrates the psychological and social dimensions of this phenomenon within a theoretical and indigenous model an issue that the present study addresses for the first time.

3. Methodology

The methodology of this research was designed based on a qualitative approach and the systematic grounded theory approach of Strauss and Corbin. In the first step, the document analysis method was utilized for data collection. Over 300 relevant domestic and international scientific sources on the subject were examined using reputable databases such as the Comprehensive Humanities Portal (Porsesh), IranDoc, Google Scholar, and JSTOR. After evaluating the sources for consistency, accuracy, and timeliness, 34 articles and theses were selected as the final sample. The statistical population for content validation consisted of 10 expert reviewers with doctoral degrees in the fields of Psychology and Sociology. The data were analyzed in three stages—open coding, axial coding, and selective coding—using the MAXQDA software. For assessing the validity and reliability of the data, the Content Validity Index (CVI) was employed. Finally, by adhering to Lincoln and Guba’s criteria, including credibility, dependability, transferability, and confirmability, the validity of the findings and the theoretical model of the research were confirmed.

4. Discussion

The analysis in this research is centered around the axial category: “Decreased Attractiveness of Marriage Among Single Youth.” This concept signifies the lack of appeal and positive inclination among young people toward the institution of

marriage, which is rooted in seven categories of causal conditions. These factors include psychological aspects such as problematic personality types and disturbances in sexual identity, alongside structural factors such as unfavorable economic conditions and cultural changes (the dominance of Western culture). These causal conditions, set against a backdrop of contextual conditions like an inefficient family system and increased individualistic opportunities, have solidified the phenomenon of decreased attractiveness. Insufficient interventions at the family and societal levels act as intervening conditions, steering the reciprocal interaction of the youth toward strategies for coping with marriage pressure. Ultimately, this process culminates in the dichotomy of “Pathological Singlehood” and “Opportunistic Singlehood,” reflecting the complex and multi-dimensional nature of this phenomenon.

5. Conclusion

Using Grounded Theory, this research formulated a paradigmatic model of Youth Definitive Biological Singlehood, the core of which is “Decreased Attractiveness of Marriage Among Single Youth.” Seven causal conditions paved the way for this decreased attractiveness: problematic psychologies (Roozban-haye Moskel-saz), sexual identity disorder, the dominance of Western culture, the rethinking of values, biological characteristics, the role of social capital, and unfavorable economic conditions. Structural contextual conditions, such as a flawed family system, the existence of individualistic opportunities, and emotional alternatives, intensified this trend. Meanwhile, intervening conditions, including clumsy religious, familial, social, and cultural interventions, influenced the resultant strategies. The strategies themselves involve coping styles for managing this reduced attractiveness. Ultimately, this process leads to two main consequences: “Pathological Singlehood” and “Opportunistic Singlehood.” This comprehensive model, by precisely delineating the contribution of each factor, provides a strategic tool for cultural and governmental policymakers to develop preventive planning aimed at guiding youth toward making marital choices.

Keywords: Definite biological celibacy, Celibacy, Marital satisfaction, Individualism, Theoretical model, Data base.



مدل نظری تجرد زیستی قطعی جوانان

کارشناس ارشد مشاوره دانشگاه معارف، قم، ایران

علیرضا باروتی شاهکوچکی 

استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه شاهد، تهران، ایران

مسعود نورعلیزاده میانجی  *

چکیده

هدف از این پژوهش، تدوین یک مدل نظری برای تجرد زیستی قطعی جوانان بود. این تحقیق به صورت کیفی و با استفاده از تحلیل محتوای کیفی انجام شد. برای جمع‌آوری اطلاعات، از روش تحلیل اسنادی و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش داده بنیاد (گراند تئوری) استفاده گردید. همچنین، روایی محتوایی (CVI) با نظر ده کارشناس خبره در حوزه‌های روان‌شناسی و جامعه‌شناسی بررسی شد. در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی، ۱۷ مقوله اصلی استخراج گردید. مقوله‌های کشف شده شامل شرایط علی و سبب‌ساز (روان‌بناها و تیپ‌های شخصیتی مشکل‌ساز، اختلال در شکل‌گیری هویت جنسی، تغییر فضا و حاکمیت فرهنگ غرب، بازاندیشی در نگرش‌ها و ارزش‌های ازدواج، ویژگی‌های زیستی - فیزیولوژیکی، نقش مناسبات سرمایه اجتماعی در تجرد و شرایط نامطلوب اقتصادی)، شرایط زمینه‌ای (سیستم معیوب خانواده، فرصت‌های فردگرایانه و بدیل‌های عاطفی و جنسی برای ازدواج)، شرایط مداخله‌ای (مداخلات خانواده، مداخلات اجتماعی، مداخلات فرهنگی و مداخلات مذهبی ناشیانه)، راهبردها (سبک‌ها و پاسخ‌های رویارویی و مقابله‌ای با کاهش مطبوعیت ازدواج) و پیامدها (مجردی آسیب‌زا و مجردی فرصت‌ساز) بود. پدیده مرکزی که از این مقوله‌ها استخراج شد، «کاهش مطبوعیت ازدواج در بین جوانان مجرد» بود. این نتایج می‌توانند در برنامه‌ریزی برای پیشگیری و مقابله با این پدیده، به عنوان ابزار راهبردی برای لایه‌های حاکمیتی و نهادهای فرهنگی، آموزشی و رسانه‌ای مورد استفاده قرار گیرند.

کلیدواژه‌ها: تجرد زیستی قطعی، مجردی، مطبوعیت ازدواج، مدل نظری.

مقدمه

ازدواج، به عنوان یکی از اساسی ترین نهادهای اجتماعی، همواره مورد توجه ادیان، فلاسفه، جامعه‌شناسان، روان‌شناسان و متخصصان تعلیم و تربیت بوده است. این پیوند نه تنها پاسخگوی نیازهای بنیادین جنسی و عاطفی، بلکه تنظیم‌کننده روابط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افراد است و به همین دلیل، در تمامی جوامع به عنوان یک هنجار پذیرفته شده است (ساروخانی، ۱۳۷۰). اگرچه ازدواج عملی ارادی و تابع تمایلات فردی است، اما به شدت تحت تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی، جمعیتی و سیاسی قرار دارد (کاظمی‌پور، ۱۳۸۳).

با گذر از دوران صنعتی شدن و ورود به عصر جدید، شاهد تغییرات گسترده‌ای در ارزش‌های اجتماعی بوده‌ایم. افزایش روزافزون فردگرایی، دسترسی به تحصیلات عالی، تغییر نقش زنان در جامعه و اشتغال آنان، تضعیف ارزش‌های سنتی و مذهبی، ظهور سبک زندگی نوین، اصالت دادن به فردیت و نفوذ جهانی رسانه‌های ارتباطی، همگی دست‌به‌دست هم داده و سبک زندگی جوانان را متحول ساخته‌اند (خندان و دیگران، ۱۳۹۷). این تحولات ساختاری، کشورها را با چالش‌های جمعیتی نظیر کاهش نرخ زادوولد، افزایش سن ازدواج و درنهایت پیری جمعیت مواجه ساخته‌اند (خرم‌دل و دیگران، ۱۴۰۴).

در جامعه ایرانی، «سن طلایی» ازدواج برای هر دو جنس وجود دارد که پس از آن، گزینه‌ها کاهش یافته و خطر رسیدن به مرحله «تجرد قطعی» افزایش می‌یابد؛ وضعیتی که در آن فرد هرگز ازدواج نکرده و امیدی نیز به آن ندارد (ساروخانی، ۱۳۷۰). آمار مرکز آمار ایران (۱۳۹۵) نشان می‌دهد که پس از سال ۱۳۷۵، روند تجرد قطعی افزایشی بوده؛ به طوری که این شاخص در سال ۱۳۹۵ برای مردان دو برابر و برای زنان بیش از سه برابر نسبت به سال ۱۳۷۵ شده است. این افزایش، ازدواج‌گزیزی را به یکی از تهدیدات اصلی نهاد خانواده تبدیل کرده است.

اگرچه تجرد در ابتدا مسئله‌ای فردی تلقی می‌شود، اما در شرایط کنونی ایران، به یک مسئله عمومی تبدیل شده است، زیرا بخش قابل توجهی از جوانان قادر به حل آن نیستند و تبعات آن سلامت فردی، خانوادگی و اجتماعی را تهدید می‌کند (صادقی و دیگران، ۱۳۸۶). پیامدهای فردی و خانوادگی آن شامل اختلال در کارکردهای خانواده، تهدید بهداشت روانی (افسردگی، اضطراب، اعتیاد) و هدر رفتن انرژی‌های عظیم اجتماعی است. در ابعاد اجتماعی نیز، کاهش جمعیت، پیری جامعه و گرایش به ارتباطات غیرمعارف مشاهده می‌شود (جهانبخشی و فضل‌الهی قمشی، ۱۳۹۵؛ خدابخشی و پیش‌بهار، ۱۳۹۸). به طور کلی، عوامل متعددی در این پدیده دخیل هستند که شامل مؤلفه‌های اقتصادی، ساختاری، اجتماعی-فرهنگی، خانوادگی و فردی می‌باشند (شه‌نواز و اعظم‌آزاده، ۱۳۹۷).

مطالعات پیشین بر ابعاد مختلف این موضوع متمرکز بوده‌اند، از جمله؛ شهنواز و اعظم‌آزاده (۱۳۹۷) با فراتحلیل، به بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر مجرد پرداخته‌اند. محبی و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه کیفی خود بر روی دانشجویان، تنگنای ازدواج، ریسک‌پذیری، تغییر فضا و ترجیحات نوین همسرگزینی و محاسبه هزینه-فایده را به عنوان دلایل تأخیر بیان کردند. مهدوی و همکاران (۱۳۹۵) رابطه بین نگرش‌های مادی، برابری جنسیتی، فردگرایی، تجددگرایی، بی‌اعتمادی اجتماعی و میزان پایبندی مذهبی با بی‌رغبتی به ازدواج را تأیید کردند. یافته‌های کجیاف و همکاران (۱۳۸۷) نشان داد که در دختران، کمال‌گرایی و سخت‌گیری والدین و در پسران، مشکلات اقتصادی عامل اصلی مجرد ناخواسته است. حسینی و ایزدی (۱۳۹۱) نشان دادند زنان مجرد با وجود رضایت از استقلال، احساس تنهایی را تجربه می‌کنند.

مطالعات متعددی از پژوهش‌های خارجی در دهه‌های اخیر بر روی عوامل مؤثر بر عدم تمایل جوانان به ازدواج یا مجرد قطعی تمرکز کرده‌اند. فرگوسن^۱ (۲۰۰۰) در پژوهش میان‌فرهنگی خود، به نقش عواملی نظیر الگوی زناشویی والدین، ترتیب تولد (دختر بزرگ‌تر یا تنها دختر بودن)، اهداف تحصیلی و کیفیت خواستگاران اشاره می‌کند. گارینو^۲ (۱۹۹۲) نیز بر سطح تحصیلات و نرخ طلاق رایج در جامعه به عنوان دلایل تأخیر در ازدواج تأکید دارد. در همین راستا، کلیک^۳ (۲۰۱۸) در ترکیه، دلایل دیگری از جمله فردی شدن، تضعیف پیوند زوجین و زندگی خارج از عرف را به عوامل سنتی مانند نرخ بالای طلاق اضافه می‌کند.

تحقیقات جدید در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که مجرد قطعی به عنوان یک الگوی زندگی تثبیت شده در حال ظهور است. در این زمینه، از منظر روان‌شناختی، بوپارلانت^۴ و همکاران (۲۰۲۴) بر اهمیت سرمایه‌گذاری در زندگی شخصی و رضایت از استقلال تأکید می‌کنند. این عوامل به افراد کمک می‌کنند تا به مجرد تمایل بیشتری پیدا کنند و نشان‌دهنده تغییر در اولویت‌های ارزشی جامعه است. از سوی دیگر هیل^۵ (۲۰۲۴)، به نقش تحولات شغلی زنان اشاره می‌کند و مجرد را به عنوان یک‌فاز راهبردی در مسیر توسعه فردی و شغلی زنان مدرن معرفی می‌نماید. این یافته‌ها به اجماع بین‌المللی مبنی بر اینکه دلایل تأخیر و مجرد به سمت عوامل درونی (رضایت فردی) و عوامل ساختاری (استقلال اقتصادی) گرایش یافته‌اند، اشاره دارد.

پژوهش‌های جدیدتر در سال ۲۰۲۵ بر تداوم و شدت این روند تأکید دارند. نتایج یک نظرسنجی در سال ۲۰۲۵ نشان می‌دهد که اعتماد زنان جوان به نهاد ازدواج به شدت کاهش یافته است (Deseret News, 2025). این

1. Ferguson S.

2. Garino M.

3. Celik.

1. Beauparlant.

2. Hill.

کاهش علاقه، به همراه عوامل سنتی، به گرایش فزاینده زنان به انتخاب سبک زندگی مجردی و تمرکز بر استقلال فردی مرتبط است (New York Post, 2025). به طور کلی، دلایل این تغییرات شامل ترکیبی از عوامل اجتماعی، مالی و عاطفی است که زنان را به سمت اولویت‌دهی به اهداف شخصی سوق می‌دهد (Times Life, 2025).

علیرغم این تحقیقات، خلأ اصلی در فقدان یک مدل نظری جامع و بینارشته‌ای است که بتواند عوامل روان‌شناختی را به طور مجزا از عوامل ساختاری تفکیک کرده و نقش آن‌ها (سبب‌ساز، زمینه‌ساز، مداخله‌گر) را در پدیده تجرد زیستی قطعی جوانان روشن سازد.

از این رو، پژوهش حاضر با ارائه یک مدل نظری پارادایمی با رویکرد بینارشته‌ای (روان‌شناختی و جامعه‌شناختی)، به بررسی جامع علل، شرایط زمینه‌ای، مداخله‌ای، راهبردها و پیامدهای منتهی به تجرد زیستی جوانان پرداخته است. نتایج این تحقیق می‌تواند راهنمای مفیدی برای جوانان، خانواده‌ها و سیاست‌گذاران فرهنگی و دولتی باشد تا با شناخت دقیق سهم هر عامل، برنامه‌ریزی‌های لازم برای سوق دادن جوانان از ازدواج‌گزینی به سمت ازدواج‌گزینی صورت پذیرد.

روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ هدف، بنیادی و به لحاظ رویکرد، کیفی و در مرحله جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن‌ها، از «ریافت نظام‌مند نظریه داده‌بنیاد» از نگاه استراوس و کوربین مورد توجه و استفاده قرار گرفته است. در این روش از مدل پارادایمی استفاده شد تا یک چارچوب نظری ارائه شود. مدل پارادایمی در رویکرد استراوس و کوربین، هر طبقه را با بررسی شرایط علی (حوادث، وقایع و اتفاق‌هایی که به وقوع یا گسترش پدیده‌ای می‌انجامد)، پدیده (ایده و فکر محوری، حادثه، اتفاق یا واقعه‌ای که سلسله کنش / کنش متقابل به سوی آن‌ها رهنمون می‌شوند)، شرایط زمینه‌ای (محل حوادث و وقایع متعلق به پدیده‌ای)، شرایط مداخله‌گر (شرایط ساختاری که پدیده‌ای تعلق دارند و بر راهبردهای کنش / کنش متقابل اثر می‌گذارند و آن‌ها را در درون زمینه خاصی سهولت می‌بخشند و یا آن‌ها را محدود و مقید می‌کنند)، راهبردهای کنش / کنش متقابل (راهبردهای ایجادشده برای کنترل، اداره و برخورد با پدیده‌ای، تحت شرایط مشاهده‌شده‌ی خاص) و پیامدها (نتیجه و حاصل راهبردهای کنش / کنش متقابل) بررسی می‌شوند (استراوس و کوربین، ۱۳۸۵، ص ۱۰۸-۱۰۱).

مراحل انجام تحقیق

گام اول: روش جمع‌آوری اطلاعات: در این پژوهش، روش اصلی جمع‌آوری اطلاعات، تحلیل اسنادی بوده است. این روش شامل بررسی دقیق اسناد و متون نوشتاری مرتبط با موضوع پژوهش است تا داده‌ها و اطلاعات

لازم گردآوری شوند.

برای اجرای این روش، مراحل زیر طی شده است:

۱. تعیین جامعه اسنادی: ابتدا، با توجه به مسئله و اهداف پژوهش، جامعه اسنادی مشخص گردید. این جامعه شامل تمامی اسناد و مدارک نوشتاری مکتوب و دیجیتالی موجود در منابع مرتبط با موضوع و عنوان پژوهش بوده است.

۲. نمونه‌گیری و جمع‌آوری اولیه اسناد: سپس، از میان جامعه اسنادی، نمونه‌هایی با استفاده از بانک‌های اطلاعاتی معتبر انتخاب شدند. این بانک‌ها شامل پرتال جامع علوم انسانی، ایرانداک (گنجینه علمی ایرانیان)، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، بانک اطلاعات نشریات کشور (مگ ایران)، مرجع دانش (سیویلیکا)، Google Scholar، JSTOR و PubMed بودند. با وارد کردن کلیدواژه‌های پژوهش مانند «تجرد قطعی»، «تأخیر در ازدواج»، «افزایش سن ازدواج»، «delayed marriage» و «permanent singleness» بیش از ۳۰۰ مقاله و پایان‌نامه مرتبط جمع‌آوری گردید.

۳. انتخاب و بررسی اسناد منتخب: پس از جمع‌آوری اولیه، حدود ۲۰۰ مقاله و پایان‌نامه بر اساس معیارهای واقعی بودن، دقت و صحت اطلاعات، همخوانی با مسئله پژوهش و نظام‌مندی و روزآمدی (ساروخانی، ۱۳۷۵، ص ۲۳۲) و در بازه زمانی سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۴۰۳ انتخاب و مورد مطالعه دقیق قرار گرفتند. اطلاعات این اسناد از طریق یادداشت‌برداری و فیش‌نگاری گردآوری شد.

۴. ساماندهی اطلاعات و دستیابی به اشباع نظری: اطلاعات به‌دست‌آمده به گونه‌ای ساماندهی شدند که از منطق خاصی پیروی کنند و بتوانند به پرسش‌های پژوهش پاسخ دهند. فرآیند جمع‌آوری اطلاعات تا زمانی ادامه یافت که دو شرط اصلی محقق شد:

الف) تکراری شدن مفاهیم: خرده مقولات (مفاهیم) و ویژگی‌ها در اسناد جدید، تکراری شده بودند.

ب) عدم یافتن اطلاعات جدید و مرتبط: اطلاعات جدید و مرتبطی یافت نمی‌شد و حتی اگر اطلاعات جدیدی پیدا می‌شد، با طبقه‌بندی موجود همخوانی داشت؛ به عبارت دیگر، اطلاعات مورد نیاز به اشباع نظری رسیده بودند.

با اعمال شروط مذکور، ۳۴ مورد از مقالات و پایان‌نامه‌ها در پژوهش حاضر استناد شدند، به طوری که یافته‌ها

و نتایج آن‌ها به عنوان کدهای اولیه پژوهش انتخاب گردید.

گام دوم: جامعه آماری پژوهش در بررسی روایی محتوایی را کارشناسان خبره‌ای که در حیطه روان‌شناسی و جامعه‌شناسی آگاه و نسبتاً در یک سطح و دارای مدرک تخصصی دکتری بوده، تشکیل داده شد. ویژگی‌های جمعیت‌شناسی آن‌ها در جدول شماره (۱) آمده است.

جدول ۱. جدول ویژگی‌های جمعیت‌شناسی کارشناسان خبره

ردیف	جنسیت	تحصیلات	وابستگی نهادی
۱	مرد	دکترای روانشناسی عمومی	استادیار و عضو هیئت‌علمی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره) قم
۲	مرد	دکترای روانشناسی عمومی	استادیار و عضو هیئت‌علمی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره) قم
۳	مرد	دکترای روانشناسی عمومی	استادیار و عضو هیئت‌علمی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره) قم
۴	مرد	دکترای روانشناسی عمومی	استادیار و عضو هیئت‌علمی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره) قم
۵	مرد	دکترای روانشناسی عمومی	استادیار و عضو هیئت‌علمی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره) قم
۶	مرد	دکترای روانشناسی عمومی	استادیار و عضو هیئت‌علمی دانشگاه شاهد تهران
۷	مرد	دکترای جامعه‌شناسی	استادیار و عضو هیئت‌علمی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره) قم
۸	مرد	دکترای جامعه‌شناسی	استادیار و عضو هیئت‌علمی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره) قم
۹	مرد	دکترای جامعه‌شناسی	استادیار و عضو هیئت‌علمی دانشگاه معارف اسلامی قم
۱۰	مرد	دکترای جامعه‌شناسی	استادیار و عضو هیئت‌علمی دانشگاه معارف اسلامی قم

گام سوم: سپس اطلاعات به دست آمده بر اساس روش کیفی نظریه داده‌بنیاد، طی فرآیند کدگذاری سه مرحله‌ای آن، یعنی؛ کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی، تجزیه و تحلیل گردیدند و در ادامه جهت سازمان‌دهی و مرتب‌سازی مقوله‌ها و همچنین نمایش نمودار ارتباط مقولات با یکدیگر از نرم‌افزار مکس. کیو.دا (MAXQDA) استفاده شد.

گام چهارم: در گام بعدی از پژوهش باید به دنبال سنجش اعتبار مفهوم‌پردازی و ساخت‌یابی مدل نظری بود که آیا استخراج مفاهیم و مقولات از آن منابع و اسناد و سپس صورت‌بندی آن‌ها به شکل یک مدل، اعتبار لازم را دارد؟ محققان روش‌شناسان کیفی، در خلال چند دهه‌ی اخیر با در نظر گرفتن اصول و مبانی پارادایمی خاص حاکم بر این روش‌شناسی، راهبردها و معیارهایی برای ارزیابی کیفیت داده‌ها و نتایج تحقیق‌های کیفی ارائه داده‌اند. لینکن و گوبا، اعتمادپذیری^۱ (یعنی؛ واقعی بودن توصیف‌ها و یافته‌های پژوهشی)، اطمینان‌پذیری^۲ (یعنی؛ شناسایی جایی که داده‌های یک مطالعه معین از آنجا آمده، چگونه گردآوری شده و چطور به کار رفته‌اند)، انتقال‌پذیری^۳ (یعنی؛ قابلیت تعمیم نتایج به سایر حوزه‌ها و زمینه‌ها) و تصدیق‌پذیری^۴ (یعنی؛ احراز شاخص عینیت در پژوهش) را معیارهای تحقیق کیفی معرفی کرده‌اند (فلیک، ۱۳۷۸، ص ۴۲۰). از این رو، اقدامات عملی انجام گرفته در طول پژوهش حاضر بر اساس معیارهای فوق،

^۱. Teustworthiness.

^۲. Dependability.

^۳. Transferability.

^۴. Confirmability.

گویای سنجش اعتبار پژوهش بوده و آن‌ها عبارت‌اند از: الف) رجوع و استفاده فراوان از منابع تأییدگر، نظیر پایان‌نامه‌ها، مقالات، مجلات، روزنامه‌ها، مصاحبه‌ها؛ ب) خودبازبینی محققین در طی فرآیند جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات؛ پ) استفاده از رویه‌های ویژه‌ی کدگذاری و تحلیل اطلاعات، نظیر انجام مراحل کدگذاری روش کیفی داده‌بنیاد؛ ت) توسعه و توصیف غنی از مجموعه داده‌های مطالعه موردنظر، نظیر گردآوری مبانی نظری، همچون نظریه‌های جامعه‌شناختی، نظریه‌های جمعیت‌شناسی، نظریه‌های اقتصادی و پیشینه‌های پژوهشی مرتبط با موضوع پژوهش، ث) ارائه‌ی تحلیل‌های اطلاعات و نتایج آن به متخصصان امر جهت تأیید و بررسی ضریب شاخص روایی محتوایی اطلاعات.

برای بررسی روایی محتوایی داده‌ها و اطلاعات مربوط به نظر کارشناسان مطابق آنچه شولتز و دیگران بیان کرده‌اند، از ضریب شاخص روایی محتوایی (CVI)^۱ استفاده شد. جهت محاسبه شاخص روایی محتوا، تعداد کارشناسانی که به گویه نمره ۳ و ۴ داده‌اند، به تعداد کل کارشناسان تقسیم می‌شود. حداقل مقدار قابل قبول برای شاخص CVI برابر با ۰/۷۹ است و اگر شاخص CVI یک مفهوم یا مؤلفه کمتر از ۰/۷۹ باشد، آن گویه باید حذف شود (فتحی آشتیانی و دیگران، ۱۳۹۵، ج ۲، ص ۲۹).

یافته‌ها

اطلاعات با توجه به روش داده‌بنیاد، به شیوه‌ای بررسی شد که بدون هیچ‌گونه القاء پیشینی، بتوانند جایگاه خود را در تحقیق پیدا کنند. نقش محققین در این خصوص بررسی، کشف و تنظیم جایگاه درست هر کدام از آن‌ها بوده است. با تکیه بر رویکرد تحلیلی نظریه داده‌بنیاد، اطلاعات استخراج شده از تحلیل محتوای منابع مکتوب، در قالب سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی بر اساس عناصر روش کیفی داده‌بنیاد (یعنی؛ شرایط علی و سبب‌ساز، شرایط مداخله‌گر، زمینه‌ها و بسترها، راهبردها، پیامدها) شناسایی و تجزیه و تحلیل شدند. نتایج در قالب مفاهیم، مقوله‌های اصلی و پدیده مرکزی، به همراه شاخص روایی (CVI) آن‌ها در جدول شماره (۲) آمده است.

1 Content validity Index (CVI).

جدول ۲. کدگذاری باز، محوری و انتخابی تجرد زیستی قطعی جوانان

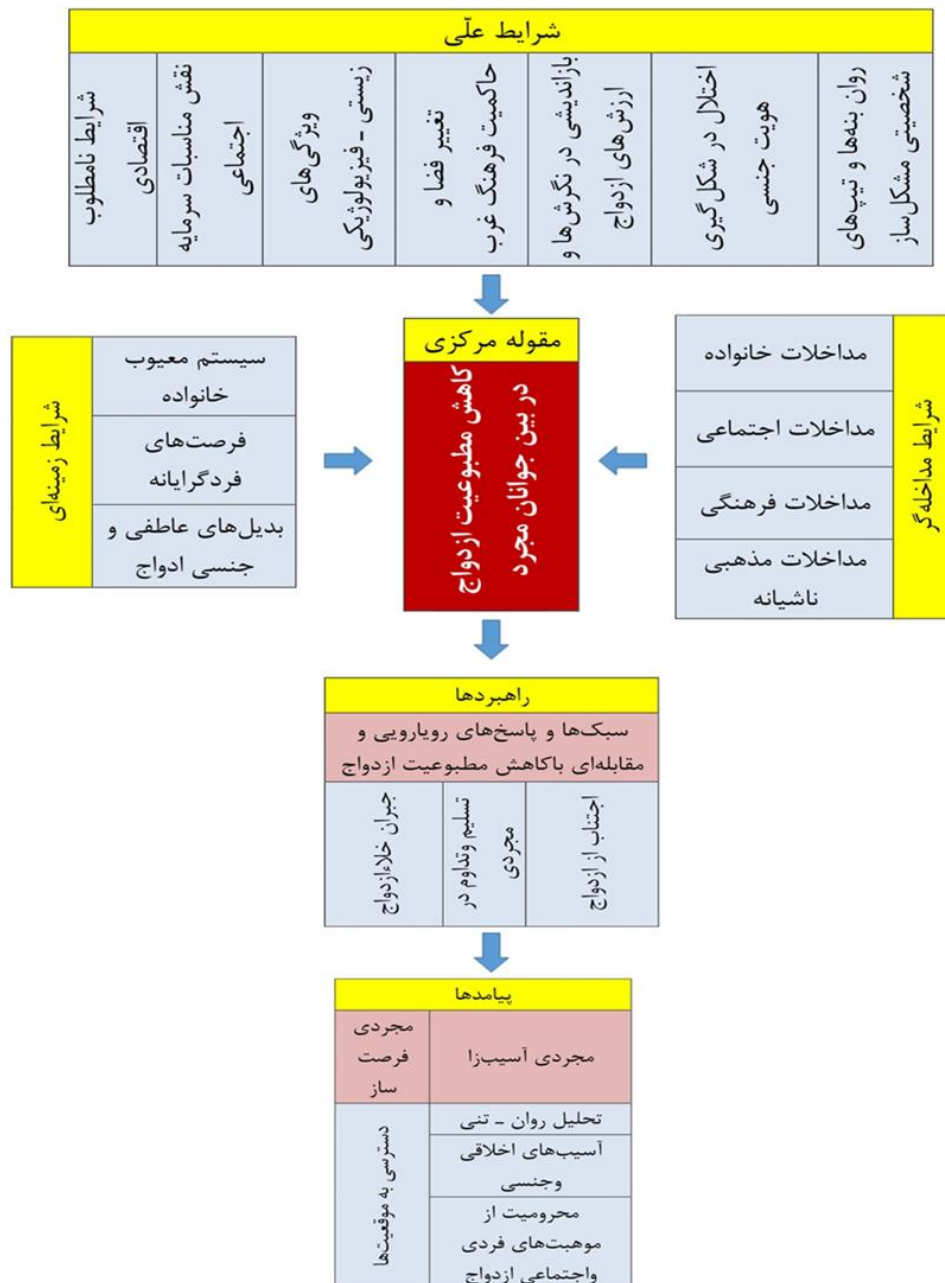
کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری		کدگذاری باز			
	نظرات کارشناسان (CVI)	مقولات عمده	نظرات کارشناسان (CVI)		مفاهیم	
	نسبت	تأیید	نسبت	تأیید		
پدیده مرکزی	تأیید	۱	روان‌بدها و تیپ‌های شخصیتی مشکل ساز	تأیید	۸۰٪	شخصیت سرد و خالی از احساس
				تأیید	۸۰٪	منش رفتاری اجتنابی
				تأیید	۱	منش شناختی بدگمان (شکاک)
				تأیید	۹۰٪	الگوی شخصیتی مردد و وسواسی
				تأیید	۹۰٪	تحریف‌های شناختی
				تأیید	۸۰٪	بدشکلی هراسی
	تأیید	۸۰٪	اختلال در شکل‌گیری هویت جنسی	تأیید	۸۰٪	اختلال در شکل‌گیری هویت جنسی
	تأیید	۱	بازاندیشی در نگرش‌ها و ارزش‌های ازدواج	تأیید	۱	جامعه مشوق تجرد
				تأیید	۱	پررنگ شدن باورهای فمینیستی
				تأیید	۸۰٪	ریاضی‌سازی و محاسباتی نگریستن به ازدواج
				تأیید	۱	آرمان‌زدگی و محاسباتی نگریستن به ازدواج
	تأیید	۱	تغییر فضا و حاکمیت فرهنگ غرب	تأیید	۱	چالش‌های ناشی از پدیده دو فرهنگی (ستی-مدرن)
	تأیید	۱	نقش مناسبات سرمایه اجتماعی در تجرد	تأیید	۱	بازدارندگی تحصیل و شغل از ازدواج
	تأیید	۱	شرایط نامطلوب اقتصادی	تأیید	۱	ساختارهای اقتصادی نامناسب
کاهش مطبوعیت ازدواج در بین جوانان مجرد	تأیید	۱	سیستم معیوب خانواده	تأیید	۱	زاویه‌گیری خانواده از ازدواج فرزندان
				تأیید	۹۰٪	نابسامانی درون‌خانوادگی
	تأیید	۸۰٪	فرصت‌های فردگرایانه	تأیید	۸۰٪	تطمیع حس تنوع‌خواهی - لذت‌طلبی
	تأیید	۹۰٪	بدیل‌های عاطفی و	تأیید	۹۰٪	بدیل‌های عاطفی و جنسی ازدواج
کاهش مطبوعیت ازدواج در بین جوانان مجرد	تأیید	۱	سیستم معیوب خانواده	تأیید	۱	زاویه‌گیری خانواده از ازدواج فرزندان
				تأیید	۹۰٪	نابسامانی درون‌خانوادگی
	تأیید	۸۰٪	فرصت‌های فردگرایانه	تأیید	۸۰٪	تطمیع حس تنوع‌خواهی - لذت‌طلبی
	تأیید	۹۰٪	بدیل‌های عاطفی و	تأیید	۹۰٪	بدیل‌های عاطفی و جنسی ازدواج

کدگذاری انتخابی		کدگذاری محوری			کدگذاری باز		
			جنسی ازدواج				
	تأیید	۱	مداخلات خانواده	تأیید	۱	سیستم نامطلوب والد- والدینی	شرایط مداخله‌گر
				تأیید	۸۰٪	تغییر و تحول در الگوی رفتاری خانواده	
	تأیید	۸۰٪	مداخلات اجتماعی	تأیید	۹۰٪	نقش ارتباطات و شبکه‌های درهم تنیده اجتماعی	
				تأیید	۱	بی‌اعتمادی اجتماعی	
	تأیید	۱	مداخلات فرهنگی	تأیید	۱	پیدایش ارزش‌های جدید فرهنگی مشکل- ساز در جامعه	
				تأیید	۸۰٪	محدودیت‌های حاصل از تعصبات مذهبی	
	تأیید	۸۰٪	مداخلات مذهبی ناشیانه	تأیید	۸۰٪		
	تأیید	۸۰٪	سبک‌ها و پاسخ‌های رویارویی و مقابله‌ای با مجرد	تأیید	۸۰٪	اجتناب از ازدواج	راهبردها
				تأیید	۸۰٪	تسلیم و تداوم در مجردی	
				تأیید	۸۰٪	جبران خلأ ازدواج	
	تأیید	۱	مجردی آسیب‌زا	تأیید	۱	تحلیل روان- تنی	پیامدها
				تأیید	۱	فسادهای اخلاقی و جنسی	
				تأیید	۱	محرومیت از موهبت‌های فردی و اجتماعی ازدواج	
	تأیید	۹۰٪	مجردی فرصت‌ساز	تأیید	۹۰٪	دسترسی به موقعیت‌ها	

بر اساس تحلیل داده‌ها در چارچوب نظریه داده‌بنیاد، مقوله‌های استخراج‌شده در قالب شرایط علی (روان‌بنه‌ها و تیپ‌های شخصیتی مشکل‌ساز، اختلال در شکل‌گیری هویت جنسی، تغییر فضا و غلبه فرهنگ غرب، بازاندیشی نگرش‌ها و ارزش‌های ازدواج، ویژگی‌های زیستی - فیزیولوژیکی، نقش سرمایه اجتماعی در مجرد و شرایط نامطلوب اقتصادی)، شرایط زمینه‌ای (سیستم معیوب خانواده، فرصت‌های فردگرایانه و بدیل‌های عاطفی و جنسی ازدواج)، شرایط مداخله‌ای (مداخلات خانواده، اجتماعی، فرهنگی و مذهبی ناشیانه)، راهبردها (سبک‌ها و پاسخ‌های کنش/واکنش و مقابله‌ای با کاهش مطبوعیت ازدواج) و پیامدها (مجردی آسیب‌زا و مجردی فرصت‌ساز) سازمان‌دهی شدند. در این میان، پدیده مرکزی برآمده از تعامل این شرایط و راهبردها، «کاهش مطبوعیت ازدواج در میان جوانان مجرد» است.

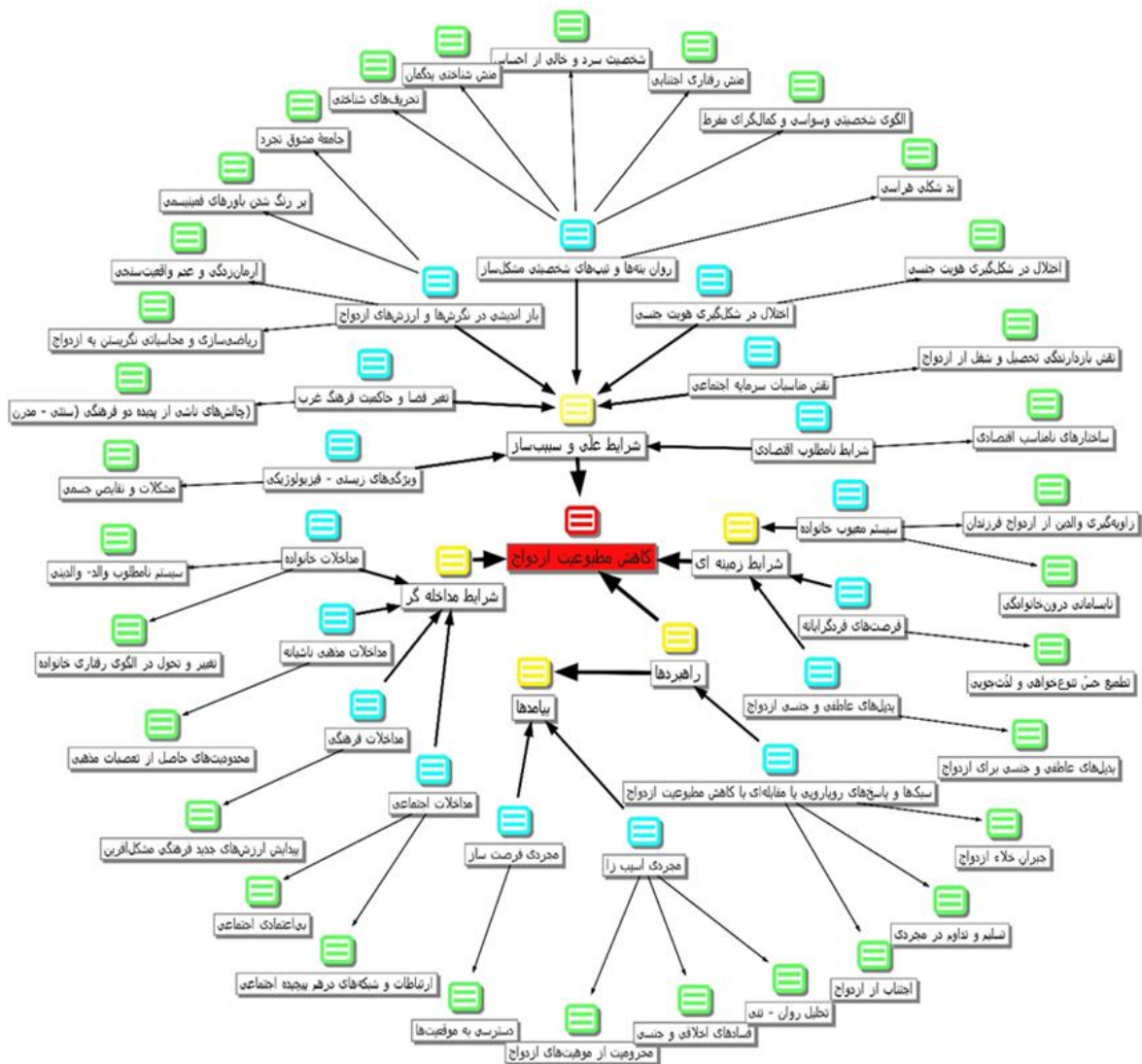
فرآیند تجزیه و تحلیل اطلاعات بر اساس کدهای مشترک، مفهوم‌بندی و مقوله‌بندی اجرا شد که در نهایت

عوامل و مقوله‌های شناسایی شده در قالب یک مدل پارادایمی ارائه گردید. نمودار شماره ۱، مدل نظری تجرد زیستی قطعی جوانان را به نمایش گذاشته است.



نمودار ۱. مدل نظری تجرد زیستی قطعی جوانان

در شکل (۱) ارتباط مقوله‌های اصلی و فرعی با پدیده مرکزی تجرد زیستی قطعی جوانان به نمایش گذاشته شده است.



شکل ۱. ارتباط بین مقوله‌های اصلی و فرعی با پدیده مرکزی تجرد زیستی قطعی جوانان

بحث و نتیجه‌گیری

در مدل نظری استخراج شده در این پژوهش، مقوله «کاهش مطبوعیت ازدواج در بین جوانان مجرد»، محور پدیده تجرد زیستی قطعی جوانان می‌باشد. این مقوله به ویژگی‌هایی همچون، ناخوشایندی، بی‌میلی و بی‌تفاوتی جوانان نسبت به ازدواج اشاره دارد. در خط سیر داستان مربوط به تجرد زیستی جوانان، هفت مقوله اصلی به عنوان شرایط علی و عوامل سبب‌ساز، یعنی شرایط پیشین و مقدم در پیدایش مقوله کاهش مطبوعیت ازدواج جوانان نقش ایفا کرده‌اند. این مقولات عبارت‌اند از:

الف) روان‌بندها و تیپ‌های شخصیتی مشکل‌ساز: روان‌بنده به عنوان یک مفهوم محوری، یک ساختار،

قلب یا چهارچوب روانی در نظر گرفته می‌شود که بازنمایی انتزاعی از خصوصیات متمایزکننده یک واقعیت عینی است (یانگ و دیگران، ۱۳۸۶، ص ۲۹). کارکرد اصلی آن این است که ادراک فرد را واسطه‌مندی کرده و مسیر پاسخ‌های او را تعیین می‌نماید (یوسفی و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۲۶). از منظر روان‌شناسی تحلیلی، این روان‌بنه‌ها نقش حیاتی در نحوه تعامل فرد با محیط دارند؛ زیرا می‌توانند اطلاعات را تحریف کرده و به فعال شدن افکار خودکار منفی منجر شوند که درنهایت، زمینه‌ساز نگرش‌ها و پردازش شناختی نابهنجار در فرد هستند. این ساختارها، به عنوان عوامل اصلی تشکیل‌دهنده شخصیت (که شامل الگوهای ثابت فکری، عاطفی و رفتاری است) عمل می‌کنند (فری، ۱۳۸۸، ص ۱۰۰؛ پروین و اولیوربی، ۱۳۸۱، ص ۳).

مشکلات زمانی آشکار می‌شوند که این روان‌بنه‌ها کارکردی مخرب در حوزه روابط بین فردی پیدا کنند. در فرایند همسرگزینی، وجود ساختارهایی نظیر «شخصیت سرد و خالی از احساس، منش رفتاری اجتنابی، شخصیت بدگمان، الگوی شخصیتی وسواسی و کمال‌گرایی مفرط»، به عنوان روان‌بنه‌ها و تیپ‌های شخصیتی مشکل‌ساز، منجر به کاهش مطبوعیت ازدواج شده و فرد را به همسرگزیزی و درنهایت به تجرد زیستی قطعی سوق می‌دهد. این یافته‌ها توسط پژوهش‌های مختلف تأیید شده است؛ از جمله، بی‌علاقگی به ازدواج و والد شدن (پروین و دیگران، ۱۳۹۶؛ بشیری خطیبی و دیگران، ۱۳۹۹) به عنوان عامل اصلی مطرح است. علاوه بر این، عواملی چون احتیاط و سوءظن (عباس‌زاده و نیکدل، ۱۳۹۵) و ناطمینانی به ازدواج (شبهانوار و آزاده ۱۳۹۳؛ رضانی و قلتاش ۱۳۹۵) نیز در این راستا نقش دارند.

یکی از پیامدهای مستقیم فعال شدن روان‌بنه‌های معیوب، بروز تحریف‌های شناختی است. به طور خاص، پژوهش‌های شیری و دیگران (۱۳۹۵) بر طرح‌واره معیارهای سرسختانه و عیب‌جویی افراطی تأکید می‌کند که خود را به شکل (قواعد) و (بایدهای انعطاف‌ناپذیر) نشان می‌دهد. این قواعد سخت‌گیرانه، فرد را در گیر واکاوی افراطی و وسواس در احراز ملاک‌ها می‌سازد (شرف‌الدین، ۱۳۹۷؛ باقری و دیگران، ۱۳۹۸) و او را از تصمیم‌گیری قاطعانه برای ازدواج باز می‌دارد. علاوه بر این، تأثیر روان‌بنه بر تصویر بدنی نیز قابل توجه است؛ یافته‌های مداحی و دیگران (۱۴۰۰) نشان می‌دهد که اهمیت بازاندیشی بدن (یا بدشکلی هراسی) نیز می‌تواند به عنوان یکی از اشکال تحریف شناختی، در فرایند همسرگزینی و تمایل به تجرد، نقش‌آفرینی کند.

ب) اختلال در شکل‌گیری هویت جنسی: اختلال هویت جنسی یا ملال جنسیتی یک اختلال روانی است

که در آن فرد از جنسیت خود ناراضی و آشفته است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که این افراد معمولاً دچار اختلالات شخصیتی مانند مرزی، پارانوئید، وسواسی و شخصیت اجتنابی هستند (گرنیت و دیگران، ۲۰۱۲؛ داسین و دیگران، ۲۰۱۴). محبی و دیگران (۱۳۹۵) و جهان‌بخشی و الهی‌قمشی (۱۳۹۵) نیز اشاره کرده‌اند که این اختلالات می‌توانند از عوامل تجردگزینی باشند. به‌طور معمول، افراد دارای این اختلال، به فکر ازدواج یا اقدام برای آن نیستند.

ب) بازاندیشی در نگرش‌ها و ارزش‌های ازدواج: بازاندیشی یکی از مفاهیم کلیدی در جامعه مدرن است که به توجه افراد به پیامدهای کنش‌ها و ارزیابی آن‌ها اشاره دارد. گیدنز این فرآیند را «نظارت بازاندیشانه کنش» می‌نامد و معتقد است که عملکردهای اجتماعی در پرتو اطلاعات جدید اصلاح می‌شوند (خندان و دیگران، ۱۳۹۷). در مورد ازدواج جوانان، نگرش‌هایی مانند تشویق جامعه به تجرد زیستی، افزایش باورهای فمینیستی، نگاه ریاضیاتی به ازدواج و آرمان‌زدگی، به‌عنوان بازاندیشی در ارزش‌های ازدواج مطرح می‌شوند. این نگرش‌ها می‌توانند دایره انتخاب همسر را محدود کرده و سن ازدواج را افزایش دهند و گاهی منجر به تجرد زیستی قطعی شوند. شرف‌الدین (۱۳۹۷) و محبی و دیگران (۱۳۹۵) نیز در پژوهش‌های خود، عادی‌سازی تأخیر در ازدواج و کاهش قبح تجرد زیستی را از دلایل تجرد جوانان اعلام کرده‌اند.

ت) تغییر فضا و حاکمیت فرهنگ غرب: پدیده دوفرهنگی که به ترکیب ناهمگون فرهنگ سنتی و مدرن اشاره دارد، نمی‌تواند نیازهای افراد متعهد به آن را برآورده کند (وزینی‌افضل، ۱۳۹۹). بر اساس نظریه مدرنیته اینگلهارت، گذار جوامع از نظم سنتی به نظم نوین تغییراتی در سطوح مختلف و بین گروه‌های مختلف ایجاد کرده و منجر به دگرگونی در ارزش‌ها و انتظارات می‌شود (اینگلهارت، ۱۳۹۵). جوانان در این گذار با چالش‌هایی روبرو هستند؛ از یک سو، تمایل دارند از امکانات جامعه مدرن بهره‌مند شوند و به هویت مستقل اجتماعی دست یابند و از سوی دیگر، فشار فرهنگ سنتی آن‌ها را به رعایت ارزش‌های سنتی وادار می‌کند. این تحولات در حوزه خانواده، ازدواج و همسرگزینی تأثیر گذاشته و باعث کاهش تمایل به ازدواج در بین جوانان شده است. نتیجه این وضعیت، کاهش ازدواج، افزایش سن ازدواج و گاهی تجرد زیستی قطعی است. شعاعی و دیگران (۱۳۹۹) و وزینی‌افضل و دیگران (۱۳۹۹) در مطالعات خود، گرایش به سبک زندگی مدرن و عدم تمایل به سبک زندگی سنتی را نشان‌دهنده تناقض و دوگانگی بین زندگی سنتی و مدرن دانسته‌اند.

ث) نقش مناسبات سرمایه اجتماعی در تجرد: از بازدارندگی‌های ازدواج جوانان می‌توان به تحصیلات و شغل به عنوان مناسبات سرمایه اجتماعی آنان اشاره کرد. در جهان جدید، تحصیل مقدمه‌ی اصلی هر کاری شده است؛ بنابراین فرد، ناچار به تحصیل و کسب مهارت‌های شغلی در سطحی است که بتواند مزیت‌های لازم برای حضور در بازار کار را به دست آورد (بنی‌جمال و صادقی‌فسایی، ۱۴۰۰، ص ۱۸). با گسترش آموزش متوسطه و عالی، طولانی شدن دوره تحصیل، ضرورت کسب تخصص و تأمین معاش و ایجاد ایده‌ها و توقعات جدید مانند میل به داشتن همسری دارای مدارک تحصیلی عالی یا داشتن شغلی معتبر، می‌تواند از مسائلی باشد که دایره همسرگزینی را تنگ نموده و در مسیر ازدواج، مسائل و مشکلاتی را ایجاد کند. طبق نظریه هزینه-فرصت، هزینه‌ای که در نتیجه صرف نظر از انجام کاری شده، متوجه آن فرد می‌شود؛ یعنی شخص با انجام یک کار، ترجیح داده است تا از کار یا مزیت کار دیگر صرف نظر نماید. بر این اساس، جوانان با ازدواج کردن بسیاری از فرصت‌هایی که می‌تواند به دست بیاورند، از دست می‌دهند. همچنین در نظریه دیکسون، سه متغیر مطرح شده که از جمله آن‌ها، قابلیت دسترسی می‌باشد که طبق این متغیر، ادامه تحصیل جوانان و دستیابی به شغل و استقلال مادی آنان، دست یافتن به همسری مطلوب و دلخواه آنان را دشوار نموده است. همانطوری که رضائی و قلتاش (۱۳۹۵) و جهانبخشی و الهی قمشی (۱۳۹۵)، گارینو (۱۹۹۲) و سوزان فرگوسن (۲۰۰۰) در پژوهش خود بیان می‌دارند، افزایش سطح تحصیلات، بیکاری و مسئله اشتغال و تمایل به منزلت شغلی بالا، از مسائلی است که موجب تأخیر در ازدواج یا تجرد گزینی جوانان خواهد بود. همچنین با توجه به نتایج پژوهش لاریجانی و خندق‌آبادی (۱۴۰۳)، زنان برای جبران ازدواج، تلاش می‌کنند تا موفقیت‌های فردی و اجتماعی خود را ارتقا دهند. از این رو، با وجود دستیابی زنان شاغل به استقلال مالی، درحالی که نتوانسته‌اند با مطلوبیت ازدواج در فرهنگ جامعه مقابله نمایند.

ج) ویژگی‌های زیستی- فیزیولوژیکی: مشکلات و وضعیت نامناسب جسمی یک فرد که پیامد نقص و ناتوانی است و مانع از انجام نقشی می‌شود که با توجه به شرایط سنی، جنسی، اجتماعی، فرهنگی و طبیعی برای فرد در نظر گرفته شده است (سطوت و دیگران، ۱۳۹۷، ص ۵۶). ناتوانی جسمی نه تنها عملکرد افراد را محدود می‌کند، بلکه تصور شخص از خود را تحت تأثیر منفی قرار خواهد داد؛ بنابراین وجود این عوامل موجب می‌شود افراد دارای مشکلات یا ناتوانی جسمی، رضایت از زندگی کمتری را در خود احساس کنند (شریفی‌اردانی و دیگران، ۱۳۹۷، ص ۴۸). بر این اساس یکی از مسائلی که این افراد تجربه می‌کنند، چالش‌های پیرامون ازدواج است. مرادیان و زارعی (۱۴۰۱) از جمله چالش‌های ازدواج معلولین را احساس

سربار بودن، ناتوانی در فرزندآوری، عدم پذیرش شرایط جسمانی معلول، اصرار خانواده به ازدواج بدون عشق و علاقه، عدم حمایت جامعه از معلولین، دید ترحم‌آمیز نسبت به معلولین و داشتن دید منفی نسبت به معلولین برشمرده‌اند. همچنین شرف‌الدین (۱۳۹۷) در پژوهش خود، سردمزاجی، ضعف بدنی و وجود بیماری‌های خاص یا معلولیت را عامل تجردگزینی می‌داند.

چ) **شرایط نامطلوب اقتصادی:** بر اساس پیش‌بینی عمده نظریه تورم رکودی، افزایش بحران‌های سیاسی و اقتصادی و مؤلفه‌های مهم تورم رکودی همچون نقدینگی و تورم، رکود کاهش تولید و افزایش قیمت‌ها، مصرف‌گرایی و افزایش سطح انتظارات، به سن ازدواج جوانان تأثیر منفی داشته و موانع و مشکلاتی را در عرصه اقتصادی در سر راه جوانان به وجود آورده‌اند. همچنان که کاظمی‌پور (۱۳۸۸) و کجباف و دیگران (۱۳۸۷) نیز در مطالعات خود تأیید می‌کنند، عوامل اقتصادی از مهم‌ترین موانع ازدواج جوانان به‌شمار می‌رود. ساختارهای اقتصادی نامناسب از جمله: فقر مادی خانواده، هزینه بالای مسکن، مشکلات و موانع اقتصادی و نداشتن درآمد و استقلال مالی در جامعه، شرایط نامطلوب اقتصادی‌ای را رقم می‌زنند. از نتایج آن، کاهش مطبوعیت ازدواج در بین جوانان مجرد گردیده و در صورت تداوم و عدم حل این مسئله در جامعه، تأخیر در ازدواج یا پدیده تجرد زیستی جوانان رقم خواهد خورد.

در کنار شرایط علی، بسترها و زمینه‌های شکل‌گیری پدیده کاهش مطبوعیت ازدواج جوانان که شرایط زمینه‌ای نامیده می‌شوند، نیز بسیار با اهمیت هستند. شرایط زمینه‌ای به‌نوعی در تلاقی و در ارتباط با شرایط علی است و در واقعیت عواملی را شامل می‌شود که زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده پدیده مورد تحقیق‌اند. شرایط زمینه‌ای در مدل تجرد زیستی قطعی جوانان از سه مقوله اصلی تشکیل شده است که بسترهای خاصی را برای پدیداری «کاهش مطبوعیت ازدواج در بین جوانان» فراهم می‌کند. در ذیل به تبیین این مقوله‌ها پرداخته می‌شود:

الف) **سیستم معیوب خانواده:** خانواده به‌عنوان یک سیستم کارکردی متشکل از اجزای در تعامل، نقش اساسی در رشد زیستی، روانی و اجتماعی اعضا و نیز در حفظ و حمایت از آنان ایفا می‌کند (زهراکار و جعفری، ۱۳۹۴). یکی از مهم‌ترین کارکردهای خانواده، نقش آن در فرآیند ازدواج فرزندان است که شامل آماده‌سازی آنان برای ایفای نقش‌های جنسیتی، پذیرش مسئولیت‌های زندگی، فراهم‌سازی شرایط ازدواج، تشخیص به‌موقع نیاز به ازدواج، توجه به ابعاد مختلف رشد، عدم محدودسازی رشد علمی، پذیرش عضو جدید و حمایت‌های پس از ازدواج می‌شود (محبی و دیگران، ۱۳۹۵).

در مقابل، کاهش نقش خانواده در این زمینه و اولویت ندادن به ازدواج فرزندان، می‌تواند منجر به پذیرش ضمنی تجرد و تأخیر در ازدواج شود. همچنین، شرایط نامساعد خانوادگی نظیر تعارض، تنش، جدایی، اعتیاد یا زندانی بودن اعضای خانواده، نگرش فرزندان نسبت به ازدواج را به‌طور منفی تحت تأثیر قرار داده و موجب کاهش مطلوبیت ازدواج و افزایش احتمال تجرد قطعی می‌گردد. از آنجاکه خانواده نقش بنیادینی در شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی و عاطفی افراد دارد (نعیمی و دیگران، ۲۰۱۵)، پژوهش نعیمی و دیگران (۱۴۰۴) نیز نشان می‌دهد بین سلامت خانواده اصلی و رغبت به ازدواج، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

ب) فرصت‌های فردگرایانه: منظور از فردگرایی این است که افراد به‌جای اولویت دادن به خواست‌ها و علائق جمعی، سنتی و خانوادگی به ارزش‌ها و خواست‌های فردی خود اولویت می‌دهند (لیتل، ۱۳۸۶، ص ۳۱۶). در جامعه مدرن، بر اساس نظریه انتخاب کلمن، افراد به رفتارهایی تمایل دارند که نفع آن‌ها در آن رفتار بیشتر تأمین می‌شود. تطمیع حس تنوع‌خواهی - لذت جوئی در بین جوانان که بر اساس تمایل به آزادی، لذت بردن از مجردی، راحت‌طلبی، رفاه‌طلبی و تنوع‌طلبی در دوران مجردی و همچنین فرار از ایجاد تعهد و مسئولیت‌پذیری که در فکر و اندیشه یا در زندگی جاری آن‌ها نقش بسته است، تبدیل به فرصت‌های فردگرایانه‌ای شده است. بر اساس یافته‌های پژوهشی تقدسی و همکاران (۱۴۰۲)، نشان می‌دهند که نسل‌های جدید برای گریز از مسئولیت‌های ازدواج و ارضای نیازهای فردی بر اساس تنوع‌طلبی، بهانه‌جویی می‌کنند. بهانه‌گیری‌هایی؛ نظیر نداشتن آمادگی روانی، نرسیدن به نقطه اقتصادی ایده‌آل؛ از جمله مواردی هستند که نسل‌های جدید برای اجتناب از ازدواج و مسئولیت‌ها و تعهدات آن مطرح می‌کنند. طبق پژوهش مروت و دیگران (۱۳۹۹) گرایش به رفتارهای فردگرایانه با تأخیر در سن ازدواج و همچنین تمایل به ادامه زندگی مجردی رابطه مستقیم و مثبتی وجود دارد. هرچقدر احساس فردگرایی در افراد بیشتر باشد به همان اندازه، مطبوعیت ازدواج در بین آنان کاهش پیدا می‌کند.

پ) بدیل‌های عاطفی و جنسی ازدواج: بر طبق نظریه جهانی‌شدن گیدنز، دوستی، صمیمیت و روابط جنسی، بخشی از روابط شخصی افراد به‌شمار می‌روند (گیدنز، ۱۳۸۸، ص ۱۴۱). موضوع جنسی، تشکیل یافته از عشق، مصاحبت لذت‌بخش و ارضای جنسی است و پژوهش‌ها نشان داده‌اند که صمیمیت جنسی با صمیمیت عاطفی ارتباط متقابل دارد و به‌طور طبیعی و غریزی، آدمی به جنس مخالف گرایش دارد و بی‌اختیار به طرف او جذب می‌شود. کهنه‌اندیشی و تحجرانگاری محدودیت روابط مدرن و امروزی پنداشتن

روابط آزاد و دلیل تراشی‌های بی‌اساس دیگر و از طرفی، دامن زدن رسانه‌ها، از جمله اینترنت و ماهواره و فضاهای مجازی به این مسئله، موجب افزایش وجود دوستی‌ها و روابط با جنس مخالف در بین افراد و در سطح جامعه شده است (نورعلیزاده، ۱۳۹۷، ص ۶۲۴). همچنان که خلج آبادی و دیگران (۱۳۹۲) نیز یکی از دلایل تأخیر در ازدواج را در دسترس بودن راحت معاشرت‌های قبل از ازدواج دانسته‌اند، وجود دوستی‌ها و روابط با جنس مخالف و تأمین شدن از لحاظ جنسی و عاطفی در جامعه، دسترسی و ارضای آسان نیازهای عاطفی و جنسی و همچنین، برآورده شدن نیازهای جنسی از طریق ارتباط با شبکه‌های مجازی، اینترنت، ماهواره و ... را می‌توان به عنوان بدیل‌های عاطفی و جنسی برای ازدواج در نظر گرفت. این بدیل‌های ازدواج، می‌تواند زمینه و بستری باشد برای ارضای غرایز از راه نامشروع و در نتیجه فرار از به عهده گرفتن مسئولیت و تعهد، افزایش سن ازدواج و مجرد‌گزینی زیستی.

به موازات شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌ای و تعدیل‌کننده قرار دارند که نقش تشدیدکننده، تغییردهنده و در مواقعی هم کندکننده پدیده را ایفا می‌کنند (ایمان‌زاده و فرهادی، ۱۳۹۷، ص ۶۱). در پژوهش حاضر، شرایط مداخله‌گر نوعی دلیل تشدید پدیده کاهش مطبوعیت ازدواج در بین جوانان را به وضوح نشان داده است. در این پژوهش چهار مقوله عمده به عنوان شرایط مداخله‌گر به دست آمد که در پیدایش پدیده مرکزی «کاهش مطبوعیت ازدواج» و وقوع مجرد زیستی جوانان دخالت دارند.

الف) مداخلات خانواده: در شرایط نامطمئن کنونی و ناتوانی خانواده‌ها در حمایت مؤثر از ازدواج جوانان، هم جوانان و هم خانواده‌های آنان در مدیریت فرآیند ازدواج دچار نوعی کمرختی، انفعال و «مات‌شدگی» شده‌اند؛ وضعیتی که به طور مستقیم فضای ازدواج را تحت تأثیر قرار داده است (صادقی‌فسایی و بنی‌جمال، ۱۳۹۸، صص ۱۶۷-۱۹۲). کاهش یا ناتوانی خانواده در ارائه حمایت صحیح، نبود حمایت مالی و عاطفی، یا در مقابل، حمایت افراطی مالی و عاطفی از فرزندان مجرد، همچنین بی‌مسئولیتی والدین نسبت به خواست‌ها و نیازهای فرزندان، همگی می‌توانند به شکل‌گیری یک نظام حمایتی نامطلوب والدینی منجر شوند. این نظام حمایتی، به عنوان عاملی مداخله‌گر، موجب کاهش مطبوعیت ازدواج در میان جوانان شده و زمینه تأخیر در ازدواج یا مجرد زیستی قطعی را فراهم می‌سازد.

از سوی دیگر، با توجه به شکاف نسلی و تفاوت نگرش‌ها و دیدگاه‌های جوانان و والدین، دخالت والدین به عنوان یکی از معضلات ازدواج جوانان مطرح شده است. اگرچه دخالت والدین تا حدی می‌تواند به منزله افزودن بُعد عقلانی به بُعد احساسی ازدواج تلقی شود (صادقی و دیگران، ۱۳۸۶، ص ۱۰۰)، اما اعمال

ملاک‌های سخت‌گیرانه، تحمیل شروط دست‌وپاگیر و فراتر از توان جوانان، توقعات بالا و عدم پذیرش خواستگاران به بهانه‌های مختلف، نشان‌دهنده تغییر در الگوی رفتاری خانواده است. این الگوی رفتاری، بر شدت مسائل و مشکلات جوانان افزوده و از پیامدهای منفی آن می‌توان به کاهش مطلوبیت ازدواج، تأخیر در ازدواج و افزایش تجرد زیستی قطعی اشاره کرد.

در همین راستا، نتایج پژوهش‌های کارگرفلاح و پوریوسفی (۱۳۹۶) و اسکندری چراتی (۱۳۸۷) نشان می‌دهد که بین سخت‌گیری و انتظارات بالای والدین با گرایش جوانان به زندگی مجردی و تجرد قطعی، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد؛ به گونه‌ای که با افزایش میزان سخت‌گیری و انتظارات والدین، گرایش جوانان به تجرد نیز افزایش می‌یابد.

ب) مداخلات اجتماعی: پیشرفت فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی (ICTs)^۱ از جمله اینترنت، فضای مجازی و رسانه‌های نوین، تأثیرات گسترده و عمیقی بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی بشر بر جای گذاشته است؛ به گونه‌ای که تغییرات بنیادین ناشی از ظهور این فناوری‌ها را نمی‌توان نادیده گرفت. رسانه‌ها به عنوان عاملی مؤثر در شکل‌دهی به جهان اجتماعی شناخته می‌شوند (رازقی و دیگران، ۱۳۹۶، ص ۶۸) و باندورا نیز در نظریه یادگیری اجتماعی بر نقش رسانه‌های ارتباطی در تأثیرگذاری بر رفتار افراد تأکید می‌کند (تن، ۱۳۸۸).

مطالعات فولادی (۱۳۹۳) و سرایی و اجاقلو (۱۳۹۲) نشان می‌دهد که رسانه‌ها، فضای مجازی، اینترنت و ماهواره، به مثابه شبکه‌های اجتماعی درهم‌تنیده، با مداخله در فرآیند همسرگزینی، ازدواج و تشکیل خانواده جوانان، از طریق دو کارکرد اصلی «متحیر کردن» و «باورپردازی»، موجب ترویج بی‌بندوباری جنسی، مفاسد اجتماعی و آلودگی فرهنگی، پیشتازی انحطاط و ترویج سکس، تضعیف باورها و ارزش‌های دینی و ملی و نادیده گرفتن ارزش‌های ازدواج و خانواده می‌شوند (نورمحمدی، ۱۳۸۸، صص ۱۵۲-۱۵۴). این تحولات نگرشی، در نهایت به کاهش مطبوعیت ازدواج در میان جوانان و افزایش تأخیر در ازدواج یا بروز پدیده تجرد زیستی قطعی منجر می‌گردد.

از دیگر مداخلات اجتماعی مؤثر در ازدواج جوانان می‌توان به بی‌اعتمادی اجتماعی اشاره کرد. به زعم گیدنز (۱۳۷۷، ص ۱۴۴)، یکی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی هر جامعه، فقدان اعتماد میان اعضای آن است. وی در نظریه نوگرایی بیان می‌کند که گسترش بی‌اعتمادی، دورویی در روابط اجتماعی و افزایش

انحرافات اخلاقی، به نهاد خانواده و مناسبات انسانی تسری یافته و کیفیت روابط اجتماعی را با تردید و تزلزل مواجه ساخته است (گیدنز، ۱۳۸۸، ص ۱۴۴). در همین راستا، یافته‌های پژوهش مروت و همکاران (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که میان بی‌اعتمادی اجتماعی و تمایل به زندگی مجردی رابطه معناداری وجود دارد؛ به گونه‌ای که با کاهش اعتماد اجتماعی، سن ازدواج افزایش یافته و تمایل به تداوم زندگی مجردی بیشتر می‌شود.

پ) مداخلات فرهنگی: فرهنگ، مجموعه‌ای از آداب، سنن، باورها، ارزش‌ها و... است که موردپذیرش مردم یک جامعه قرار گرفته و بر اساس آن عمل نموده و می‌نمایند. به گونه‌ای که پذیرش‌های یادشده به هنجارهای اجتماعی تبدیل گشته و ارزش‌گذاری جامعه بر اساس آن صورت می‌پذیرد (سیفی، ۱۳۹۸، ص ۳۲). امروزه با پیدایش ارزش‌های جدید مشکل آفرین فرهنگی در خصوص ازدواج، مانند: مهریه و جهیزیه‌های سنگین، چشم هم چشمی‌ها، برگزاری مراسمات مختلف و مجلل، هزینه‌های هنگفت خرید و جشن عروسی و همچنین، سیطره مادی‌گرایی بر ازدواج روبرو هستیم. تحمل و پرداخت این مخارج و هزینه‌ها برای جوانان به دلیل پایین بودن میزان درآمد بسیار مشکل است؛ بنابراین، ورود ارزش‌های جدید فرهنگی مشکل آفرین به عنوان مداخلات فرهنگی در امر ازدواج جوانان، مطبوعیت ازدواج را در نزد آنان کاهش داده است.

ت) مداخلات مذهبی ناشیانه: تمام انسان‌ها رفتار خود را بر پایه عقاید و باورهایشان تنظیم می‌کنند (احمدی، ۱۳۹۹، ص ۱۷۶). گاهی مواقع دیده می‌شود برخی از افراد، معنای دینداری و اهتمام به دین و مذهب و همچنین عقاید و باورهای صحیح خود را به درستی فرا نگرفته‌اند و در نتیجه دچار افراط یا تفریط در آن‌ها می‌شوند. از جمله مواردی که افراد در عقاید و باورها و تعصبات دینی و مذهبی خود بیش از اندازه بلکه غلط و بی‌جا به آن می‌پردازند، در بحث همسرگزینی و ازدواج جوانان می‌باشد. از این رو اعتقادات مذهبی غلط گاه منجر به کاهش ارتباطات و محدودیت‌های در امر ازدواج شده و در نتیجه به تأخیر ازدواج دامن می‌زند. در این راستا، توکلی و زنجانی (۱۳۹۵) و کارگرفلاح و پوریوسفی (۱۳۹۶) در پژوهش خود، گرایش‌های دینی افراد و اعتقادات مذهبی غلط را از عوامل تأخیر در ازدواج و تجردگزینی جوانان دانسته‌اند.

سبک‌ها و پاسخ‌های رویارویی و مقابله‌ای با کاهش مطبوعیت ازدواج به‌عنوان راهبرد مدل نظری مجرد زیستی

افراد مجرد در دوران مجرد زیستی، برای مدیریت و کنترل وضعیت ناشی از کاهش مطبوعیت ازدواج، از راهبردهایی تحت عنوان «سبک‌ها و پاسخ‌های رویارویی و مقابله‌ای» استفاده می‌کنند. سبک‌های مقابله‌ای مجموعه‌ای از تلاش‌های شناختی و رفتاری فرد هستند که باهدف تعبیر، تفسیر و اصلاح موقعیت‌های تنش‌زا به کار گرفته می‌شوند و درنهایت به کاهش رنج روانی ناشی از آن می‌انجامند. به عبارتی، پاسخ‌ها یا سبک‌های مقابله‌ای راهبردهایی هستند که از طریق سه سبک رفتاری اصلی اجتناب، تسلیم‌شدن و جبران بروز می‌یابند (قهاری، ۱۳۹۷، ص ۳۷).

بر این اساس، سبک‌ها و پاسخ‌های رویارویی و مقابله‌ای جوانان مجرد در مواجهه با کاهش مطبوعیت ازدواج شامل سه راهبرد اصلی اجتناب از ازدواج، تسلیم و تداوم در مجردی و جبران خلأ ازدواج است. در راهبرد اجتناب از ازدواج، جوانان با رد خواستگاران به بهانه‌های غیرمنطقی، مرزگذاری سخت‌گیرانه در انتخاب همسر، قطع ارتباط با دیگران و تلقی ازدواج به‌عنوان یک گزینه عرفی ترجیحی و نه الزام‌آور، از ورود به ازدواج خودداری می‌کنند. در راهبرد تسلیم و تداوم در مجردی، افراد با پذیرش بی‌قیدوشرط مجرد، تقدیر و سرنوشت تلقی کردن آن، وانمودسازی نسبت به بی‌اهمیت بودن مسئله مجرد و فرهنگ‌سازی زندگی عادی مجردی - چه از سوی خود و چه از سوی خانواده - به استمرار وضعیت مجرد تن می‌دهند. همچنین، در راهبرد جبران خلأ ازدواج، جوانان از طریق برقراری ارتباط با جنس مخالف یا موافق، روی آوردن به ارتباطات مجازی و وابستگی به والدین یا سایر اعضای خانواده، خلأ ناشی از فقدان ازدواج را جبران می‌کنند. یافته‌های پژوهشی شرف‌الدین (۱۳۹۷)، کجباف و همکاران (۱۳۸۷) و فرضی‌زاده (۱۳۹۳) نیز این راهبردهای مقابله‌ای جوانان در مواجهه با مجرد زیستی را تأیید می‌کند.

اتخاذ هر راهبردی از سوی جوانان، دارای نتایج خاصی است که پیامدها نامیده می‌شود؛ به عبارت دیگر، هر فعل یا عدم انجام عمل یا تعامل معینی از سوی افراد در پاسخ به مسئله‌ای که از طرف افراد انتخاب می‌شود، دارای پیامدهایی است که در مدل نظری مجرد زیستی قطعی جوانان، دارای دو مقوله اصلی می‌باشد:

الف) مجردی آسیب‌زا: مجرد زیستی قطعی، آثار و پیامدهای منفی و آسیب‌زای قابل توجهی دارد. چه در مقیاس فردی، مانند: اضطراب، افسردگی، پرخاشگری (خدابخشی و پیش‌بهار، ۱۳۹۸)، اضطراب اجتماعی،

ضعف عصبی و کم‌حوصلگی، احساس ضعف جسمانی و احساس پیری و شکستگی (شرف‌الدین، ۱۳۹۷) که تحلیل‌های روان-تنی نامیده می‌شوند. چه در مقیاس اجتماعی، مانند: انحرافات اجتماعی، نابهجاری‌های جنسی (عباس‌زاده و نیکدل، ۱۳۹۵)، اعتیاد و مصرف مواد مخدر، روابط نامتعارف و خارج از ازدواج، افزایش خانه‌های مجردی و گرایش به همبازی (ازدواج سفید) (شرف‌الدین، ۱۳۹۷) و همچنین، محرومیت از موهبت‌های فردی و اجتماعی ازدواج، ازجمله؛ فرصت‌سوزی در فرزندآوری و تشکیل نسل (عباس‌زاده و نیکدل، ۳۹۵)، محرومیت از ارضای نیاز جنسی سالم، عاطفی و روانی، محرومیت از تجربه‌های زیسته همسری، مادری و محدودیت‌های دیگر اجتماعی (شرف‌الدین، ۱۳۹۷).

ب) مجردی فرصت‌ساز: افرادی که به تجردزیستی تمایل دارند مجرد بودن را فرصتی در زندگی تلقی می‌کنند که می‌توان به مواردی مانند: آزادی در برنامه‌های روزانه، آزادی در کنترل زندگی خود، نداشتن دغدغه‌های شخص متأهل، سبک زندگی دلخواه (سفیری و شاهانواز، ۱۳۹۴) و عدم تعهد و مسئولیت (پروین و دیگران، ۱۳۹۶) اشاره کرد. البته این موارد می‌توانند از آثار و نتایج افزایش نگرش‌های شادکامی فردی، حال‌نگری افراد، تنوع‌طلبی، مادی‌گرایی و عقلانیت مدرن (خندان و دیگران، ۱۳۹۷) محسوب شوند؛ اما این گونه توجیه‌ها به‌غیراز یک سری مکانیسم‌های دفاعی به نام مدلل‌سازی و دلیل‌تراشی برای فرصت‌سوزی در بهره‌مندی از زندگی زناشویی، بیش نیستند.

هرکدام از مقوله‌های فوق در این مدل نظری، به پدیده مرکزی، یعنی؛ «کاهش مطبوعیت ازدواج در بین جوانان مجرد» ختم شد و آن به معنای؛ ناخوشایندی، بی‌میلی و زوال جاذبه و مطلوبیت پیوند ازدواج است که نیز به‌نوبه خود به گرایش به تجرد زیستی قطعی این گونه جوانان دامن می‌زند. بر اساس نظریات روان‌شناختی منطبق با این پدیده (مقوله) مرکزی، ازجمله، نظریه دلبستگی جان بالبی است که بیان می‌کند که کیفیت روابط اولیه مراقبتی، الگویی درونی برای روابط عاطفی بزرگ‌سالی می‌سازد؛ چنانچه فردی سبک دلبستگی ناایمن (مانند اجتنابی که صمیمیت را تهدید استقلال می‌داند یا دوسوگرا که ورود به رابطه را منبع اضطراب می‌بیند) را تجربه کرده باشد، جذابیت تعهد عمیق ازدواج در بزرگ‌سالی به دلیل ریسک‌های عاطفی بالقوه آن کاهش می‌یابد (بالبی، ۱۹۶۹/۱۹۸۲). به‌طور موازی، نظریه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه نشان می‌دهد که طرح‌واره‌هایی چون «محرومیت هیجانی» یا «بی‌اعتمادی/بدرفتاری»، باعث می‌شود جوان ازدواج را نه به‌عنوان پناهگاه، بلکه به‌عنوان تکرار میدانی برای آسیب‌های گذشته تفسیر کند و در نتیجه مطلوبیت آن افت کند (یانگ و همکاران، ۱۹۹۴). علاوه بر این، نظریه تصورات اجتماعی تأکید

دارد که برداشت‌های فرهنگی و جمعی نقش محوری ایفا می‌کنند؛ در شرایطی که فشارهای اقتصادی، هزینه‌های سنگین تشکیل زندگی، یا انتظارات غیرواقع‌بینانه از نقش‌های زناشویی به‌عنوان تصورات اجتماعی غالب شکل بگیرد، ازدواج از یک فرصت به یک «بار سنگین» تبدیل می‌شود و جوانان مزایای ادراک‌شده تجرد مانند استقلال و فرصت‌های شغلی بیشتر را بر آن ترجیح می‌دهند (دورکیم، ۱۸۹۸) که همگی منجر به کاهش کلی مطلوبیت و مطبوعیت این نهاد در نظر جوانان می‌گردد.

تحولات عمیق اجتماعی و فرهنگی در جوامع مدرن، نیز مطلوبیت نهاد ازدواج را برای نسل جوان به چالش کشیده است؛ این امر را می‌توان همچنین از منظر نظریات جامعه‌شناختی بررسی کرد. نظریه دگرگونی ارزشی اینگلهارت (اینگلهارت، ۱۹۹۷) با تأکید بر انتقال از ارزش‌های مادی به ارزش‌های فرامادی ناشی از مدرنیزاسیون، نشان می‌دهد که اولویت‌های جوانان از تأمین بقای فیزیکی و امنیت (که ازدواج سنتی به تأمین آن کمک می‌کرد) به سمت خودشکوفایی، تحصیلات و اشتغال تغییر یافته است؛ این تغییر ارزشی باعث می‌شود اهداف فردی بر تعهدات زناشویی اولویت یابند. هم‌زمان، نظریه مدرنیته گیدنز (گیدنز، ۱۹۹۱) شرایط زمینه‌ای این تحول را تبیین می‌کند؛ عواملی چون جدایی زمان و فضا، پویایی نهادها و تأثیر نهادهای غیرخانوادگی (مانند شهرنشینی و تحرک جغرافیایی) ساختار سنتی خانواده را متزلزل ساخته و منجر به ظهور «روابط بازتابی» شده است که در آن افراد دائماً روابط خود را ارزیابی می‌کنند و تعهدات بلندمدت را پرهزینه می‌بینند. در این میان، نظریه مبادله اجتماعی (هومنز، ۱۹۶۱؛ بلاو، ۱۹۶۴) یک تحلیل خردمحور ارائه می‌دهد؛ جوانان ازدواج را به‌مثابه یک معامله در نظر می‌گیرند که باید منافع آن (پاداش‌های عاطفی/اقتصادی) بر هزینه‌های آن (از دست دادن استقلال، محدودیت شغلی) سنگینی کند؛ هرگونه نابرابری یا مغبون شدن در محاسبه سود و زیان، گرایش به تجرد یا تأخیر در ازدواج را تقویت می‌کند. سرانجام، نظریه فمینیستی (فوریه، ۱۸۹۲) با نقد ساختارهای مردسالارانه، ازدواج سنتی را نهادی برای انقیاد زنان می‌داند؛ افزایش آگاهی و مطالبه برابری، این نهاد را از منظر زنان (به‌عنوان یک گروه بزرگ) نامطلوب ساخته و اشتغال و استقلال به‌جای نقش‌های سنتی همسری و مادری اولویت می‌یابد که این امر به‌نوبه خود نرخ کلی ازدواج را کاهش می‌دهد.

درمجموع، کاهش مطبوعیت ازدواج در میان جوانان محصول تلاقی عوامل درونی- روان‌شناختی و بیرونی- ساختاری است؛ جوان امروزی در یک فرایند پیچیده محاسبه عقلانی و بازتابی، تعهدات ازدواج را در مقایسه با مزایای تجرد، کمتر سودمند یا بیش‌ازحد پرهزینه ارزیابی می‌کند.

در این پژوهش، کاهش مطبوعیت ازدواج در نسل جوان را یک پدیده چندبعدی با ریشه‌های

روان‌شناختی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تحلیل گردید که پیامدهای مستقیم بر سیاست‌های جمعیتی (کاهش باروری و افزایش سن ازدواج) دارد. برای مدیریت این چالش، یک رویکرد سیاستی شبکه‌ای و یکپارچه میان نهادهای مختلف پیشنهاد شده است:

۱. در سطح سیاست‌های جمعیتی: تأکید بر این است که ازدواج مطلوب، یک متغیر واسطه‌ای کلیدی برای موفقیت هر سیاست جمعیتی است. راهکارها شامل:

اصلاح نگرش‌ها: بازتعریف ازدواج در رسانه‌ها به عنوان زمینه‌ای برای رشد متقابل و امنیت عاطفی. مداخله روان‌شناختی: طراحی برنامه‌های مشاوره برای اصلاح طرح‌واره‌های ناسازگار جوانان نسبت به روابط. سیاست‌های حمایتی: فعال‌سازی تسهیلات مسکن، اشتغال و یارانه‌های ازدواج برای رفع موانع اقتصادی.

۲. در سطح سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی: با توجه به تأثیر فرهنگ مدرن و فردگرایی، بر ضرورت تغییر محتوای فرهنگی تأکید شده است:

بازنگری رسانه‌ای: تولید محتوای فرهنگی (سریال‌ها و کمپین‌ها) که تعهد خانوادگی را با ارزش‌های مدرن جوانان (مانند رشد فردی و برابری) سازگار بازنمایی کند.

جامعه‌شناسی نسل‌ها: تنظیم پیام‌ها و برنامه‌ها متناسب با زبان و دغدغه‌های نسل جدید. آموزش پیشگیرانه: آموزش مهارت‌های ارتباط سالم و شناخت شریک زندگی در مدارس و دانشگاه‌ها برای پیشگیری از نگرش‌های منفی.

۳. در سطح سیاست‌های تربیتی و نهادهای آموزشی: نظام آموزشی باید در حوزه مهارت‌های زندگی و خودشناسی فعال شود:

آموزش رسمی: گنجاندن آموزش‌های رسمی در زمینه مسئولیت‌پذیری زناشویی و روابط بین فردی. همکاری تخصصی: ایجاد همکاری بین نهادهای آموزشی و مراکز روان‌شناختی برای شناسایی و اصلاح باورهای ناسازگار در نوجوانی.

جمع‌بندی راهبردی: برای ارتقای مطبوعیت و مطلوبیت ازدواج، اجرای هم‌زمان راهکارهای اصلاح نگرش (فرهنگی)، حمایت روانی (آموزشی) و رفع موانع ساختاری (اقتصادی) ضروری است تا زمینه‌های ذهنی لازم برای رغبت به ازدواج بازسازی شده و موانع عملی برطرف گردند. ازاین‌رو، نتایج این پژوهش به صورت راهبردی می‌تواند در برنامه ریزی جهت پیشگیری و مقابله با این پدیده، مورد استفاده قرار گیرد. هر کدام از ابعاد روان‌شناختی، تربیتی، خانوادگی، آموزشی، فرهنگی و اجتماعی مطرح شده در مقوله‌های فرعی و اصلی

این مدل، باید مورد توجه نهادهای مرتبط قرار گرفته و تصمیم‌های مقابله‌ای روزآمد و متناسب برای هر کدام از آن‌ها اتخاذ شود و برنامه‌های پیشگیرانه مناسب درون خانوادگی، آموزشگاهی، دانشگاهی و رسانه‌ای اجرا گردد.

محدودیت‌های پژوهش و مسیرهای تحقیقاتی آتی

پژوهش حاضر با وجود ارائه چارچوب سیاستی جامع، با محدودیت‌های روش‌شناختی و محتوایی قابل توجهی مواجه بوده است که نیازمند تحقیقات تکمیلی هستند. اصلی‌ترین محدودیت‌ها عبارت‌اند از:

محدودیت در عمق رویکردهای نظری: پژوهش اشاره می‌کند که فقدان اسناد پژوهشی متمرکز با رویکرد روان‌شناختی تفصیلی و همچنین ادبیات مرتبط با رویکرد فرهنگی و اسلامی در زمینه «تجرد زیستی قطعی» (یعنی انتخاب آگاهانه تجرد در بلندمدت) احساس شده است. این خلأ مانع از ارائه تحلیل‌های عمیق‌تر در خصوص ریشه‌های باورهای بنیادین شده است.

محدودیت در ابزارهای اندازه‌گیری: پژوهش موجود فاقد ابزارهای کمی و کیفی استانداردسازی شده برای سنجش دقیق این پدیده بوده است.

نیاز به روش‌شناسی میان‌رشته‌ای: برای درک بهتر این پدیده پیچیده، پیشنهاد شده است که تحقیقات آینده با رویکرد جامع‌نگر میان‌رشته‌ای (ادغام جامعه‌شناسی، روان‌شناسی اجتماعی و علوم جمعیتی) و با استفاده از روش‌های ترکیبی (کمی و کیفی) انجام پذیرد.

پیشنهاد‌های تحقیقاتی کلیدی برای پر کردن این خلأها عبارت‌اند از:

ساخت و اعتبارسنجی ابزار: توسعه و ساخت چک‌لیست‌ها و پرسشنامه‌های دقیق بر اساس یافته‌های این تحقیق برای سنجش عوامل مؤثر بر مطلوبیت ازدواج.

تولید بسته‌های آموزشی: طراحی و ساخت بسته‌های آموزشی هدفمند (برای نهادهای آموزشی و مشاوره‌ای) با استفاده از نتایج به دست آمده، با تأکید ویژه بر چارچوب‌های ارزشی مطلوب جامعه ایران.

سهم نویسندگان

نویسنده مسئول تمامی مراحل فرایند پژوهش را با کمک نویسنده اول مدیریت نموده و مسئول نگارش مقاله است.

حمایت مالی

این مقاله تحت حمایت مالی-معنوی جایی نبوده و نویسندگان هزینه‌های آن را تقبل نموده‌اند.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ‌گونه تعارض منافع در انجام و نگارش آن ندارند.

ORCID

Alireza Barooti Shahoochi

Massoud Nooralizadeh

Miyanji



<https://orcid.org/0000-0001-9078-2197>

منابع

- احمدی، زهیر (۱۳۹۹). سفید سیاه: تحلیل و بررسی ابعاد پدیده نوظهور ازدواج سفید با رویکردی دینی و روان‌شناختی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- استراس، آنسلم؛ کوربین، جولیت (۱۳۸۵). اصول روش تحقیق کیفی، نظریه‌های مبانی رویه‌ها و شیوه‌ها. ترجمه: بیوک محمدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- اسکندری چراتی، آذر (۱۳۸۷). بررسی عوامل مؤثر بر تأخیر سن ازدواج در ایران، نمونه مورد مطالعه استان گلستان. فصلنامه تخصصی جامعه‌شناختی دانشگاه آزاد آشتیان، ۴(۳)، ۹-۲۷.
- ایمان‌زاده، علی؛ فرهادی، مهلا (۱۳۹۷). تبیین مدل ارتقای عدالت جنسیتی در جوامع اسلامی از دیدگاه نهج‌البلاغه بر اساس نظریه زمینه‌ای، فصلنامه علمی - پژوهشی زن و جامعه، ۹(۲)، ۳۵-۶۸.
- اینگلهارت، رونالد (۱۳۹۵). تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی، ترجمه: مریم وتر. تهران: کویر.
- باقری، شهاب؛ مداحی، جواد؛ لطفی‌خاچکی، طاهره (۱۳۹۸). بساخت معنایی تأخیر سن ازدواج بر اساس نظریه زمینه‌ای (مطالعه موردی: دانشجویان دختر شهر مشهد). زن در توسعه و سیاست، ۱۷(۱)، ۴۳-۶۹.
- بشیری خطیبی، بهنام؛ باصری، علی؛ راد، فیروز؛ هاشمی زهی، نوروز (۱۳۹۹). مطالعه جامعه‌شناختی مجردگزینی جوانان، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۹(۴)، ۹۰۶-۸۷۹.
- بلاو، پیترم (۱۹۶۴). مبادله و قدرت در زندگی اجتماعی. نیویورک: وایلی (Wiley).
- بنی جمال، سید محسن؛ صادقی فسایی، سهیلا (۱۴۰۰). جوانان و موانع ازدواج. فصلنامه علمی مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۵۱(۱)، ۱۰-۳۴.
- پروین، ستار؛ فعله‌گری، زینب؛ کیانی، مرجان (۱۳۹۶). تجربه زیسته دختران از تأخیر در ازدواج و گونه‌شناسی استراتژی‌های مواجهه با آن، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۳(۱۲)، ۱۸۸-۲۴۲.
- پروین، لارنس؛ جان اولیوربی (۱۳۸۱). شخصیت: نظریه و پژوهش. ترجمه: محمدجعفر جوادی و پروین کدیور. تهران: آبیژ.
- تقدسی، مسعود و دیگران. (۱۴۰۲). تغییرات عوامل فردی، درون‌زوجی و برون‌زوجی مؤثر در ازدواج (۱۳۵۷ تا ۱۴۰۱) از نگاه متخصصین زوج درمانگر: مطالعه کیفی. پژوهش‌های مشاوره، جلد ۲۲، شماره ۸۷، پاییز ۱۴۰۲.
- تن، الکسیس. اس (۱۳۸۸). نظریه‌ها و پژوهش‌های ارتباط جمعی، ترجمه: نعیم بدیعی. تهران: همشهری.
- توکلی‌خالدی، اعظم؛ زنجان، حبیب‌الله (۱۳۹۵). بررسی علل و عوارض فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر ازدواج‌های دیرنگام. مجموعه چکیده آثار و مقالات برگزیده نهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، شهر تهران.
- جهانبخشی، حیدرعلی؛ فضل‌الهی قمشی، سیف‌الله (۱۳۹۵). ریشه‌یابی و رتبه‌بندی علل افزایش سن ازدواج در بین دانشجویان. دو فصلنامه علمی - پژوهشی اسلام و علوم اجتماعی، ۸(۱۶)، ۱۵۷-۱۸۰.

- حسینی، سیدحسن؛ ایزدی، زینب (۱۳۹۱). پدیدارشناسی تجربه‌زیسته زنان مجرد بالای ۳۵ سال. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۱۴(۱)، ۴۱-۷۲.
- خدابخشی کولایی، آناهیتا؛ پیش‌بهار، زهرا (۱۳۹۸). تجارب زندگی دختران مجرد و غیرشاغل سی تا چهل ساله شهر تهران. *دوفصلنامه روان‌شناسی فرهنگی*، ۳(۳)، ۱۷۱-۱۸۶.
- خرم‌دل، کاظم؛ محمدی‌مهر، مهشید؛ ظفرخواه، زهرا (۱۴۰۴). بررسی رویکردهای جهانی برای معکوس کردن کاهش نرخ زادوولد و تأخیر ازدواج در نسل جدید. *فصلنامه پژوهش‌های میان‌رشته‌ای زنان*، دوره ۷، ش ۱، بهار ۱۴۰۴.
- خندان، زهرا؛ سیدان، فریبا؛ رضایی، زینب (۱۳۹۷). تجربه زیسته جوانان مجرد نسبت به افزایش سن ازدواج. *فصلنامه مطالعات اسلامی آسیب‌های اجتماعی*، ۱(۳)، ۷۱-۹۶.
- دورکیم، امیل (۱۸۹۸). ایده امر مقدس و زندگی دینی. *سالنامه جامعه‌شناسی*، ۲، ۱-۷۴.
- رازقی، نادر؛ عزیززاده، مهدی؛ محمدی، سمیه (۱۳۹۶). «بررسی جامعه‌شناختی نگرش جوانان نسبت به ازدواج در فضای مجازی»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، س ۲۸، ش ۶۵، ص ۶۷-۸۶.
- رمضانی، سیده گل‌افروز؛ قلتاش، عباس (۱۳۹۵). تجربه زیسته دانشجویان دکتری دانشگاه کردستان در بازماندگی از ازدواج. *فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران*، ۸(۴)، ۱۰۳-۱۲۸.
- زهراکار، کیانوش؛ جعفری، فروغ (۱۳۹۴). *مشاوره خانواده (مفاهیم، تاریخچه، فرآیند و نظریه‌ها)*، چ ششم، تهران: ارسباران.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۵). *روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده*. تهران: سروش.
- سرای، حسن؛ اوجاقلو، سجاد (۱۳۹۲). مطالعه نسلی تغییر ارزش ازدواج در ایران. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۵(۴)، ۱۹-۴۱.
- سطوت، افسانه؛ خدابخشی، آناهیتا؛ فلسفی‌نژاد، محمدرضا؛ ثناگو، اکرم (۱۳۹۷). شناسایی چالش‌های ازدواج معلولین جسمی - حرکتی شهر تهران: یک مطالعه پدیدارشناسی. *نشریه پژوهش توان‌بخشی در پرستاری*، ۵(۲)، ۵۵-۶۲.
- سفیری، خدیجه؛ شهبانواز، سارا (۱۳۹۴). بررسی مجرد و هویت با استفاده از نظریه زمینه‌ای (مورد مطالعه: دختران مجرد بالای ۳۵ سال شهرستان لاهیجان). *فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی*، ۴(۳)، ۹-۳۷.
- سیفی، زهرا (۱۳۹۸). دلایل فرهنگی گرایش دختران جوان تهرانی به مجرد قطعی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده غیردولتی - غیرانتفاعی رفاه.
- شجاعی، وحید؛ نجفیان، فاطمه؛ صمدی، حسین (۱۳۹۹). جامعه‌شناختی مجردگرایی در ورزشکاران مرد عضو تیم‌های ملی. *مطالعات روان‌شناسی ورزشی*، ۹(۳۱)، ۱۱۱-۱۳۰.

مدل نظری تجرد زیستی قطعی جوانان؛ باروتی شاهکوکچی و نورعلیزاده میانجی | ۱۵۵

شرف‌الدین، سید حسین (۱۳۹۷). تأملی بر موضوع تجرد زنان در ایران. *فصلنامه مطالعات اسلامی آسیب‌های اجتماعی*، ۱۱(۱)، ۲۱-۴۴.

شریفی‌اردانی، احمد؛ عبد‌الهی طزرجان، سعیده؛ فتاحی، قاسم (۱۳۹۷). تبیین تجارب زیسته مردان مبتلا به آسیب جسمی - حرکتی با محوریت ازدواج: رویکردی پدیدارشناسانه. *دو ماهنامه علمی پژوهشی طلوع بهداشت یزد*، ۱۷(۶۶)، ۴۷-۶۰.

شهانواز، سارا؛ اعظم‌آزاده، منصوره (۱۳۹۷). فراترکیب مطالعات تجرد در ایران، *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۱۶(۴)، ۴۳-۷۸.

شیری، طاهره؛ گل‌محمدیان، محسن؛ حجت‌خواه، سیدمحسن (۱۳۹۵). اثربخشی طرح‌واره‌درمانی بر نگرش‌های ناکارآمد نسبت به انتخاب همسر در دانشجویان دختر. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، سال هفتم، ش ۲۷، پاییز ۱۳۹۵.

صادقی، رسول؛ قدسی، علی‌محمد؛ افشارکهن، جواد (۱۳۸۶). واکاوی مسئله ازدواج و اعتبارسنجی یک راه‌حل. *پژوهش زنان*، ۱۵(۱)، ۸۳-۱۰۸.

صادقی‌فسایی، سهیلا؛ بنی‌جمال، سیدمحسن (۱۳۹۸). جوانان، خانواده و مدیریت ازدواج. *فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۴۴، ۱۶۷-۱۹۲.

عباس‌زاده، محمد؛ نیکدل، نرمین (۱۳۹۵). مطالعه بسترهای زمینه‌ساز تأخیر در ازدواج دختران با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی. *زن در فرهنگ و هنر*، ۸(۴)، ۴۹۳-۵۱۶.

فتحی‌آشتیانی، علی؛ داستانی، محبوبه (۱۳۹۵). *آزمون‌های روان‌شناختی*، تهران: بعثت.

فرضی‌زاده، زهرا (۱۳۹۳). *طرد اجتماعی دختران روستایی مجرد (۳۰ سال بیشتر)*. توسعه روستایی، ۶(۱)، ۱۲۳-۱۴۶.

فری، مایکل (۱۳۸۸). *شناخت درمانگری گروهی*. ترجمه: مسعود جان‌بزرگی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

فلیک، اووه (۱۳۷۸). *درآمدی بر تحقیق کیفی*، ترجمه: هادی جلیلی. تهران: نشر نی.

فولادی، محمد (۱۳۹۳). تحلیل جامعه‌شناختی افزایش سن ازدواج؛ با تأکید بر عوامل فرهنگی. *مجله معرفت فرهنگی اجتماعی*، ۵(۴)، ۷۷-۱۰۴.

قهراری، شهربانو (۱۳۹۷). *تغییر طرح‌واره‌ها*. تهران: رشد.

کارگرفلاح، ام‌البنین؛ پوریوسفی، حمید (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به زندگی مجردی و تجرد قطعی. *پژوهش‌های جامعه‌شناختی*، ۱۱(۲)، ۵۳-۷۵.

کاظمی‌پور، شهلا (۱۳۸۳). تحول سن ازدواج زنان در ایران و عوامل جمعیتی مؤثر بر آن. *پژوهش زنان*، ۲(۲)، ۱۰۳-۱۲۴.

کاظمی‌پور، شهلا (۱۳۸۸). سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تأکید بر ازدواج‌های دانشجویی. *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۱۳(۲)، ۱۹-.

- کجباف، محمدباقر؛ لطیفی، زهره؛ پوراعتماد، حمیدرضا؛ توکلی، ماهگل (۱۳۸۷). تحلیل کیفی تجربدهای ناخواسته در دختران و پسران. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۴(۱۴)، ۱۲۴-۱۳۲.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷). *پیامدهای مدرنیت*. ترجمه: محسن ثلاثی. تهران: نشر مرکز.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸). *تجدد و تشخیص*. ترجمه: ناصر موفقیان. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸). *چشم‌اندازهای جهانی*. ترجمه: محمدرضا جلائی‌پور. تهران: طرح نو.
- لاریجانی، مهسا؛ خندق‌آبادی، نرگس (۱۴۰۳). گونه‌شناسی تجربه تجرد قطعی در میان دختران شاغل بالای ۴۵ سال (انتخاب یا سرنوشت). *نشریه پلیس زن*، پیاپی ۴۰، بهار و تابستان ۱۴۰۳.
- لیتل، دانیل (۱۳۸۶). *تبیین در علوم اجتماعی: درآمدی به فلسفه علم/اجتماع*. ترجمه: عبدالکریم سروش، تهران: مؤسسه فرهنگی صراط.
- محبی، سیده‌فاطمه؛ سیاح، مونس؛ سادات‌حسینی، شیما (۱۳۹۵). دلالت‌های معنایی تأخیر در ازدواج دختران دانشجوی. *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۶(۲)، ۲۵۲-۱۷۴.
- مداحی، جواد؛ زارع، بیژن؛ سراج‌زاده، سیدحسین؛ حبیب‌پور گتایی، کرم (۱۴۰۰). مسئله تجرد: سوژه و زیست جهان نوپدید دختران شهر تهران. *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، دوره ۲۱، شماره ۲، ۴۳-۷.
- مرادیان، مریم؛ زارعی، اقبال (۱۴۰۱). انتخاب همسر در افراد دارای معلولیت جسمی - حرکتی شهرستان بروجن؛ اهداف، ملاک‌ها و چالش‌ها؛ یک مطالعه پدیدارشناختی. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۸(۷۰)، ۳۳۳-۳۵۴.
- مروت، برزو؛ دهقان، امید (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر تمایل به ادامه زندگی مجردی در بین جوانان شهر قم. *دوفصلنامه مطالعات جمعیتی*، ۶(۱)، ۶۷-۸۹.
- مهدوی، محمدصادق؛ کلدی، علیرضا؛ جمند، بهاره (۱۳۹۵). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر بی‌رغبتی جوانان شهری به ازدواج (مورد مطالعه: شهر تهران). *مجله علمی پژوهشی مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۹، ۳۳-۶۰.
- میرحسینی، زهرا؛ حمیده حسین‌زاده (۱۴۰۲). واکاوی فهم دختران مجرد از زمینه‌های اجتماعی - اقتصادی تأخیر در ازدواج (مورد مطالعه دختران مجرد شهر یاسوج). *فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*. دوره چهاردهم، شماره ۵۷، زمستان ۱۴۰۲.
- نایمی، قادر؛ محسنی‌زاده، فرشاد؛ پیرساغری، فهیمه؛ ملکی؛ طیه (۱۳۹۵). نقش ویژگی‌های شخصیتی و خانواده مبدأ در پیش‌بینی بخشش. *مجله پژوهش و سلامت*، دوره ۶، ش ۱، ۱۴۵-۱۵۲.
- نعیمی، قادر؛ پیرساقی، فهیمه؛ بشیرپور، محراب؛ اکبری، زهرا (۱۳۹۴). نقش مؤلفه‌های سلامت خانواده اصلی و ابعاد تمایز یافتگی خود در پیش‌بینی زغبت به ازدواج در دانشجویان. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، سال ششم، شماره ۲۱، بهار ۱۳۹۴.

نورعلیزاده میانجی، مسعود (۱۳۹۷). سلامت و اختلال جنسی همسران: رویکرد اسلامی و روان‌شناختی، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).

نورمحمدی، غلامرضا (۱۳۸۸). میل جنسی؛ صعود یا سقوط، قم: آفاق غدیر.
وزینی‌افضل، مجتبی؛ فیروزی، منیژه؛ کشاورز، محمد (۱۳۹۹). سیاست پژوهی تجردگرایی: مطالعه کیفی. فصلنامه رویش روان‌شناسی، ۹(۵)، ۹۵-۱۰۴.

یانگ، جی؛ جی کلاسکو؛ ام ویشار (۱۳۸۶). طرح‌واره درمانی: راهنمای کاربردی برای متخصصان بالینی. ترجمه: حسن حمیدپور و زهرا اندوز، تهران: انتشارات ارجمند.

یوسفی، رحیم؛ عابدین، علیرضا؛ سراج، عبدالحکیم؛ جلیل، فتح‌آبادی (۱۳۸۹). اثربخشی مداخله آموزشی مبتنی بر مدل طرح‌واره‌ها در ارتقا رضایت زناشویی. مجله روان‌شناسی بالینی، ۲(۷)، ۲۵-۳۷.

References

- Beauparlant, K., Dupont, A., & Léger, S. (2024). The good, the bad, and the complex: Qualitative accounts of how people commit to singlehood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 41(5), 1203–1227. <https://doi.org/10.1177/02654075251351444>
- Blau, P. M. (1964). *Exchange and power in social life*. Wiley.
- Kilik, A. (2018). Women with closed “windows of opportunity”: Reasons for professional women not to marry..
- Duisin, D., Batinic, B., Barisic, J., Djordjevic, M.L., Vujovic, S., & Bizic, M. (2014).
- Hill, L. (2024). Early career investments and singlehood among women: Re-examining Goldin’s “Quiet Revolution”. *Journal of Marriage and Family*, 86(3), 675–692. <https://doi.org/10.1111/jomf.12954>
- Homans, G. C. (1961). *Social behavior: Its elementary forms*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and postmodernization: Cultural, economic, and political change in 43 societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Personality disorders in persons with gender identity disorder. *The Scientific World Journal*, 2014 (809058), 1-7. DOI:10.1155/2014/809058.
- Ferguson, S. (2000). chllenging Traditional Marriage: Never Married chinese and Japanene American Women. *Gender and Society*, 14(1).
- Fourie, Sh. (1892). Publication of feminist ideas at the Paris Conference. (Hypothetical source).
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Grant, J.E., Flynn, M., Odlaug, B.L., & Schreiber, L.R.N. (2012). Personality disorders in gay, lesbian, bisexual and transgender chemically dependent patients. *American Journal of Addiction*, 20, 405–411.
- Guerin, M. (1992). Are young adults in a marriage mood? *U.S. Catholic*, 57(3).
- Rosina, Alessandro and Fraboni, Romina. (2004). Is marriage losing its centrality in Italy?, *Demographic Research*, Volume 11, Article 6, Pages 149-172, 14 September, <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol11/6/>

- Fuchs, Victor R. (1994). Gary S. Becker: Ideas about facts, The Journal of Economic Perspectives, Vol. 18, No2.
- Mugiyama, R. (2024). Disaggregating the relationship between precarious employment and delayed marriage in Japan: Incorporating non-cohabiting partnerships. Social Science Research, 124, 103093. doi: 10.1016/j.ssresearch.2024.103093
- Deseret News. (2025, November 25). Who is to blame for the decline of marriage? The answer might not be what you'd think. Deseret News.
<https://www.deseret.com/opinion/2025/11/25/marriage-decline-social-media-young-women-marriageable-men/>
- New York Post. (2025, April 21). Study shows women are not getting married. New York Post...
- Times Life. (2025). Why are women saying "no" to marriage more than ever. Times Life.

استناد به این مقاله:، باروتی شاهکوچکی، علیرضا، نورعلیزاده میانجی، مسعود. (۱۴۰۵). مدل نظری تجرد زیستی قطعی جوانان، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۷(۶۸)، ۱۲۵-۱۵۸. DOI: 10.22054/qccpc.2026.89633.3555



Counseling Culture and Psychotherapy is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.